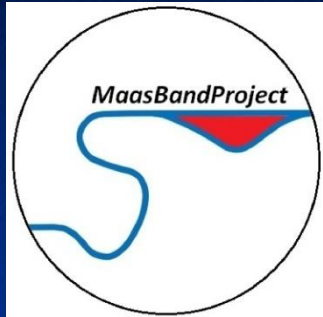

Het MaasBandProject

WELKOM!

Cie. Landschapsgeschiedenis
Sectie Archeologie

Het MaasBandProject:

Van een burgerinitiatief naar een historisch en (geo)archeologisch onderzoek rondom Maasband

Maart 2023

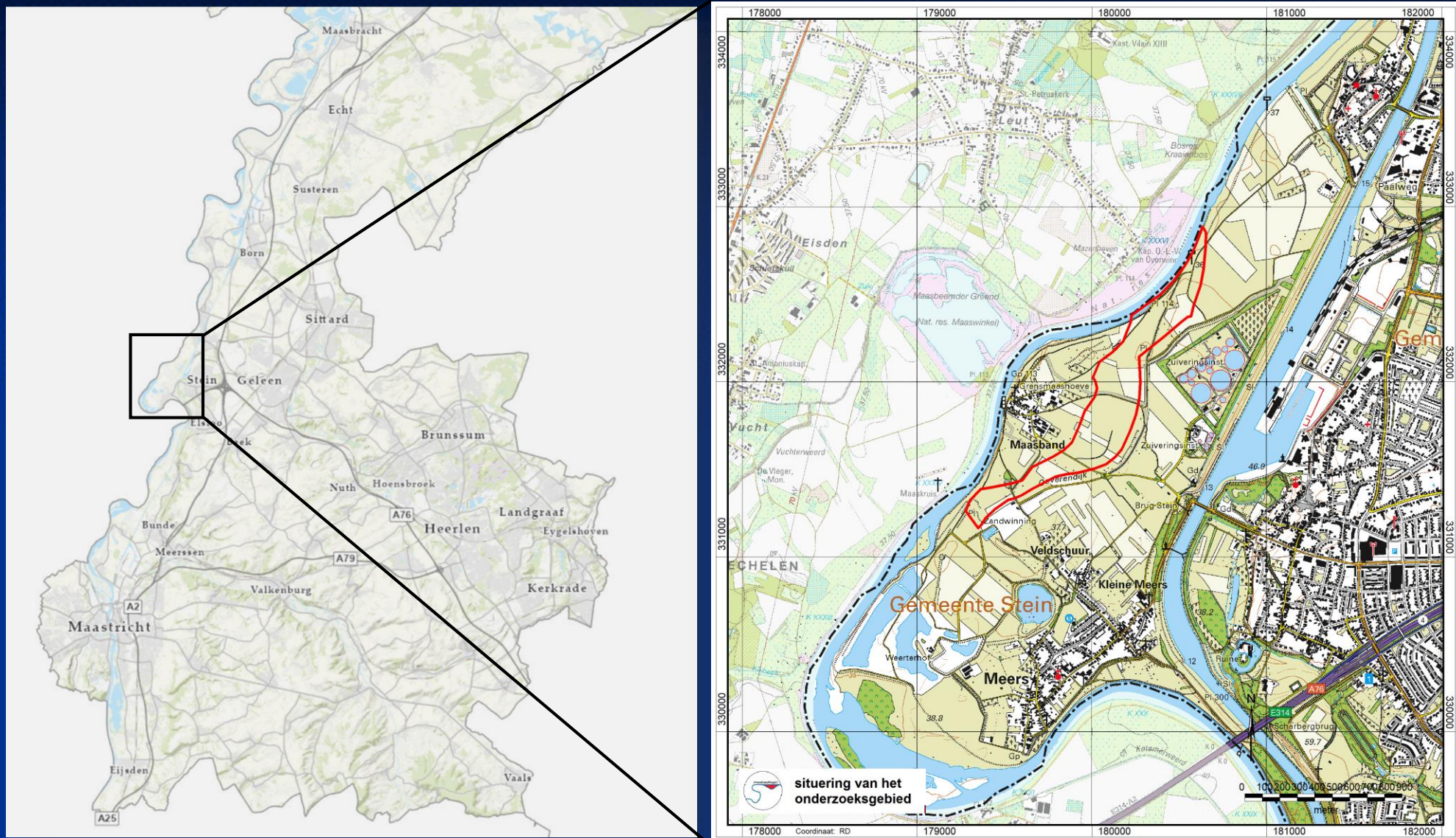
Rob Paulussen - Danny Lemmens - Wil Klarenaar

Onderzoeksdoel

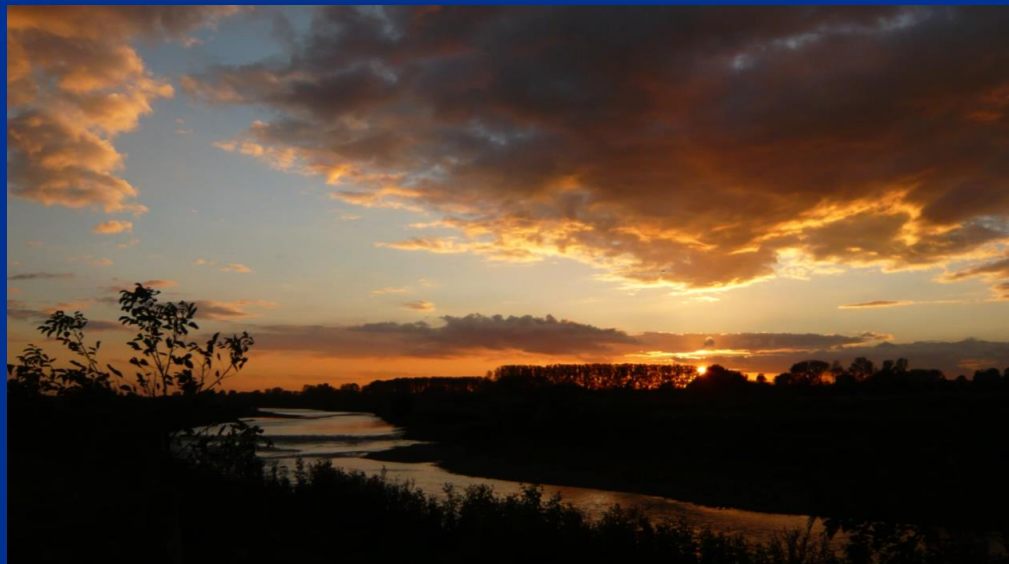
De hoofddoelstelling van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling en het functioneren van het relatief jonge Maasdallandschap, in het bijzonder van de historische nederzetting Maasband met het omliggend cultuurland (waaronder het Maasbanderveld als lokale agrarische kernzone en de aangrenzende Oeverendijkgeul) in een meer of minder wederkerige relatie tot de vroegere dynamiek van de Maas.

Het onderzoeksgebied

Het landschap tot voor kort

Het landschap tot voor kort

Het landschap tot voor kort

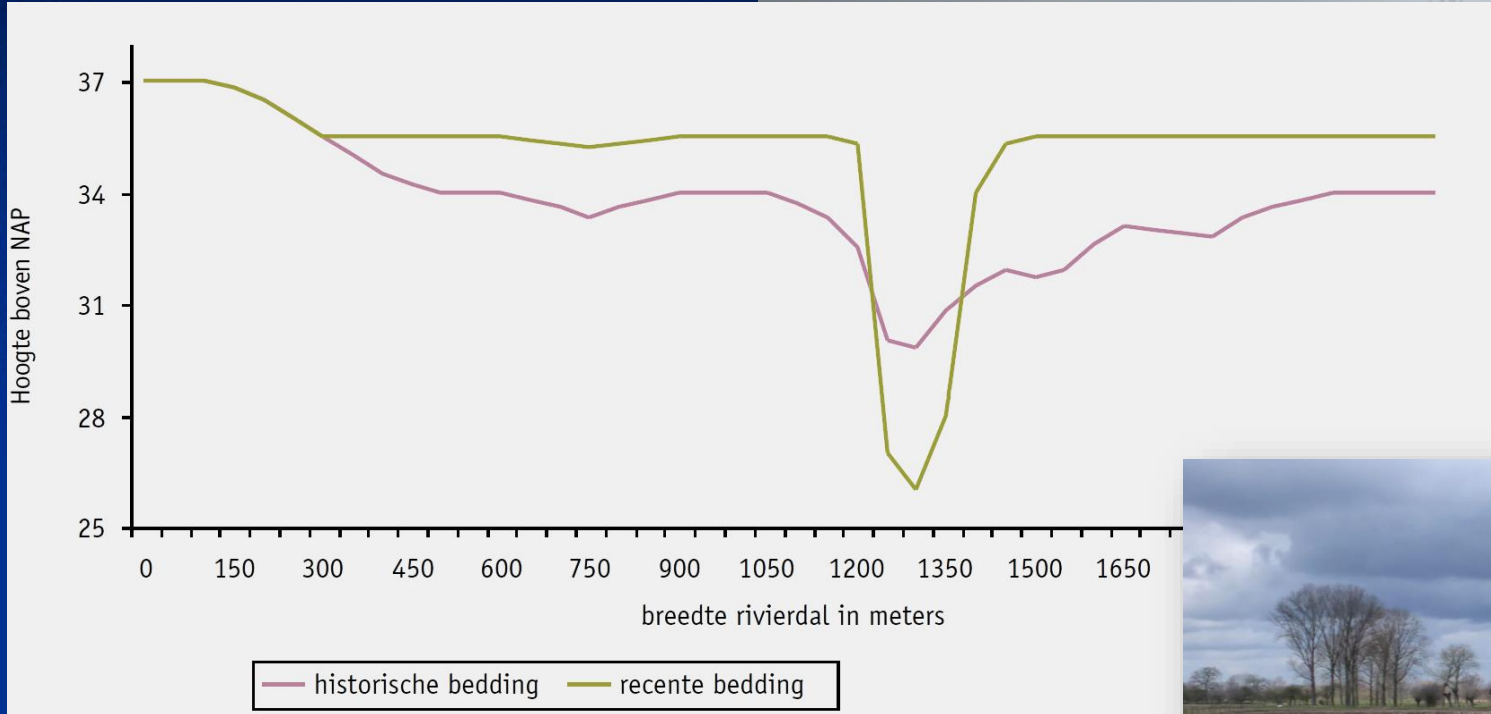

Het landschap tot voor kort

Het landschap tot voor kort

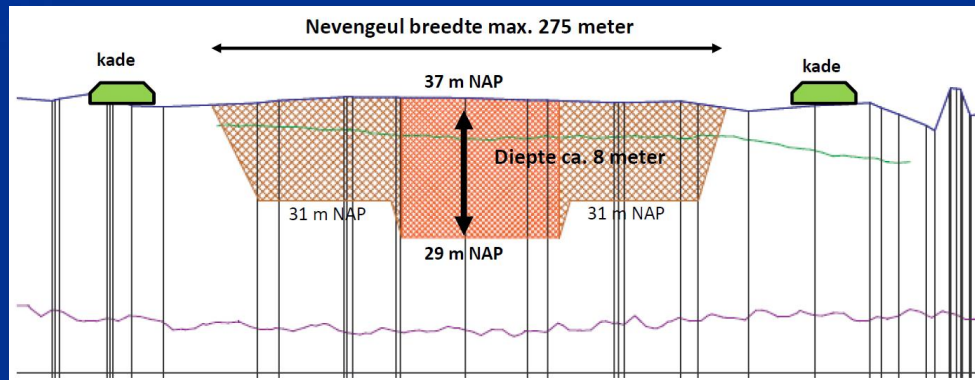

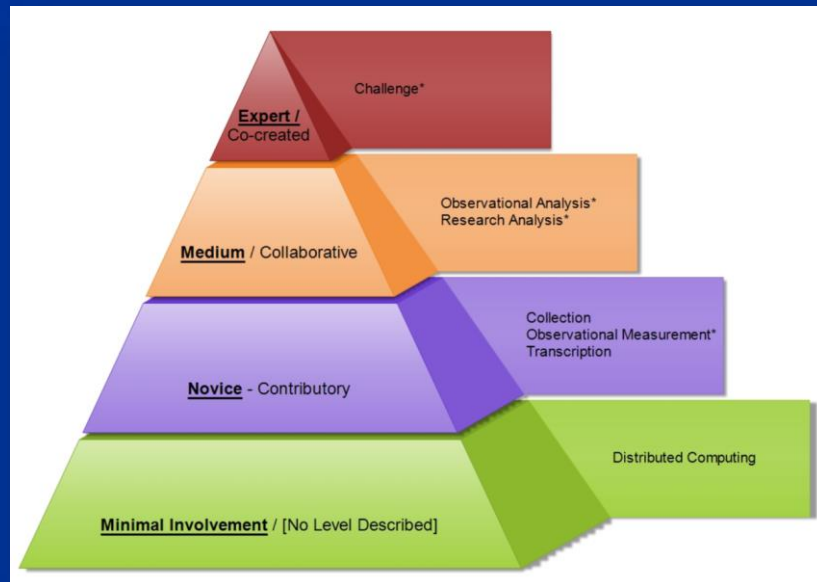
Hoogwater 1993

Historisch landschap verdwijnt

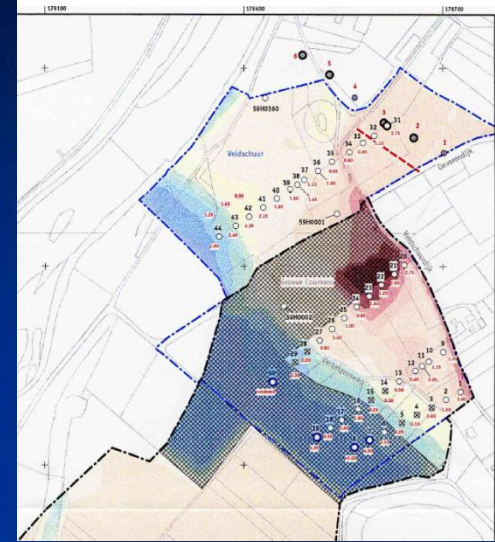
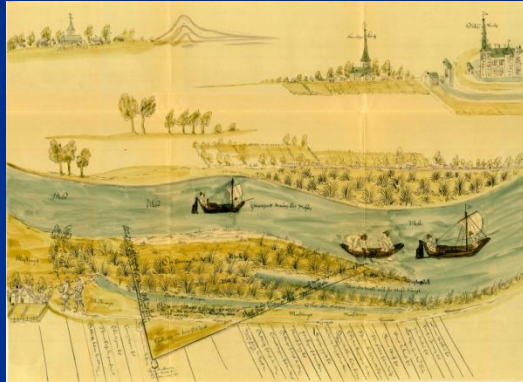
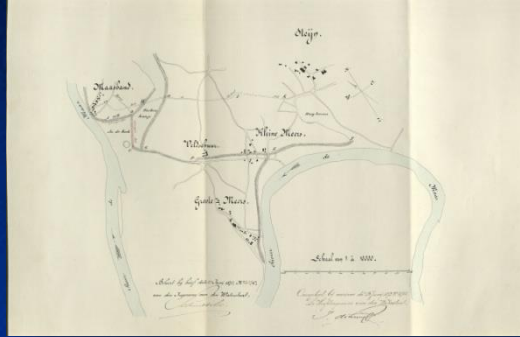
Burgerinitiatief wordt *citizen science*

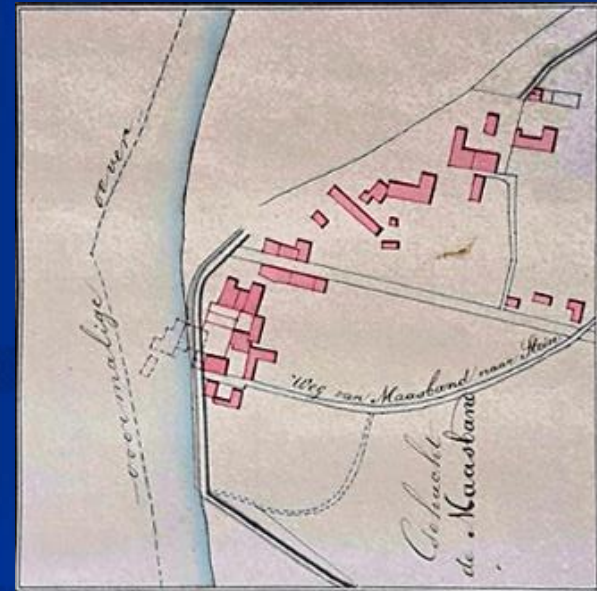
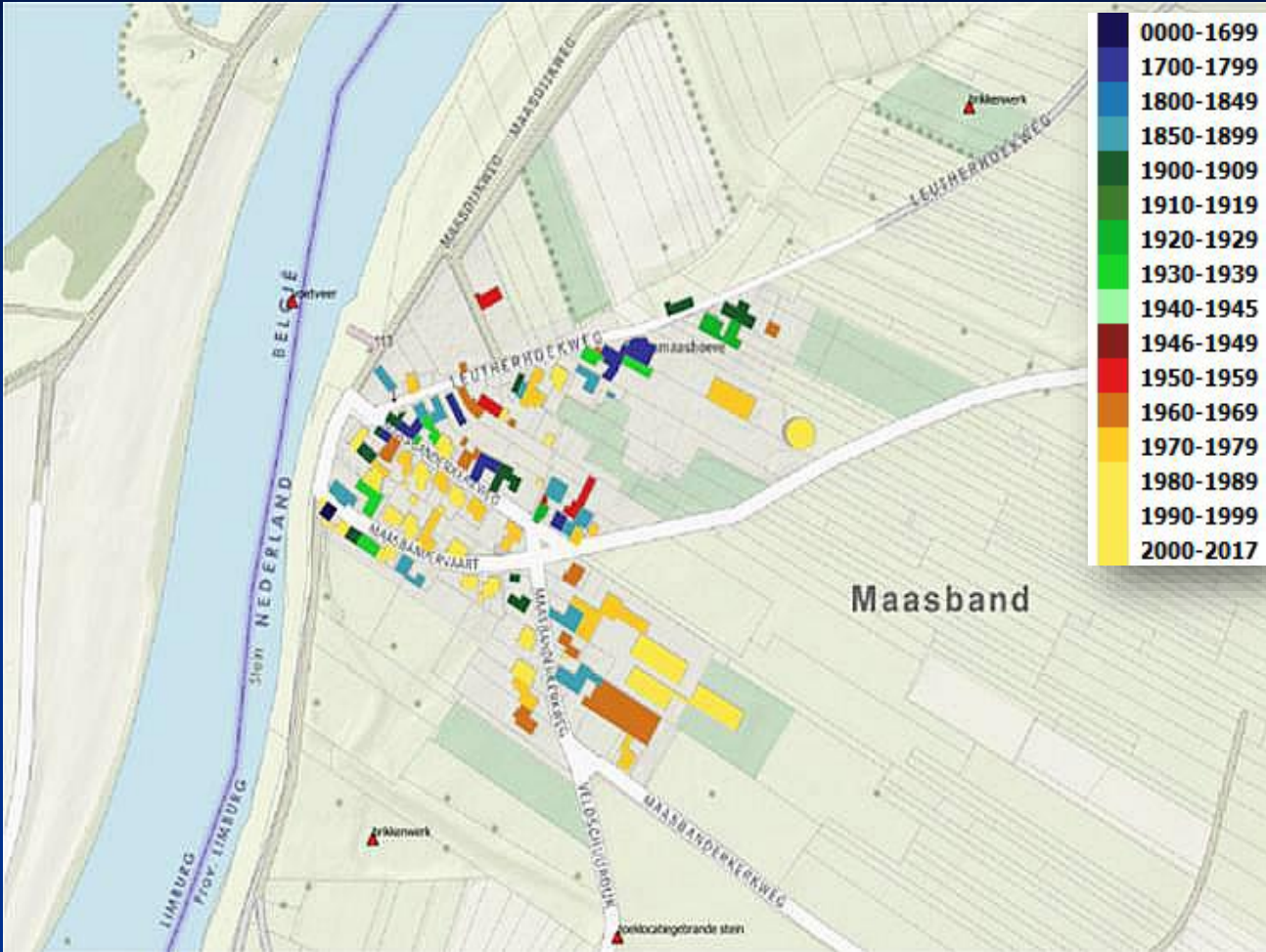
Van object naar landschap

Fase 1A: bureaustudie

De nederzetting Maasband

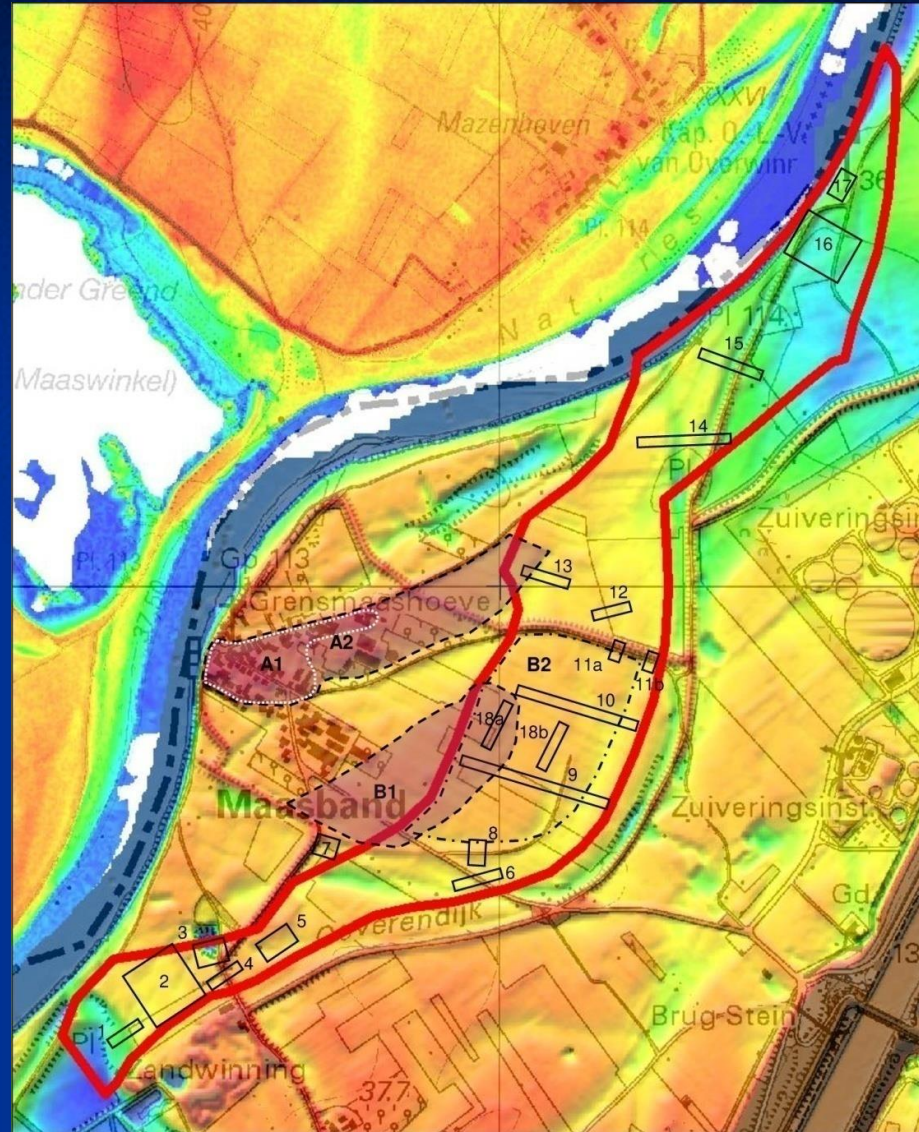

Fase 1B: Selectie onderzoekslocaties

Nr.	Omschrijving	Categorie
1	Restgeul Maas "Op de Klouwen".	Geoarcheologische en aardkundige data
2	Terrein met inheems-Romeinse vondsten	Archeologische resten
3	De Geerlingskuil	Historisch-geografische landschapselementen
4	De Veldschuurdijk	Historisch-geografische landschapselementen
5	Restgeul met kleivulling	Archeologische resten
6	De Maasbanderkerkweg	Historisch-geografische landschapselementen
7	De Gebrande Stein	Archeologische resten
8	De Middendijk (zuidelijk deel)	Historisch-geografische landschapselementen
9	Restgeul Oeverendijkgeul	Geoarcheologische en aardkundige data
10	Restgeul Oeverendijkgeul	Geoarcheologische en aardkundige data
11a/b	De Maasbanderweg	Historisch-geografische landschapselementen
12	Perceelgrens tussen historisch akkerland en hooiland	Historisch-geografische landschapselementen
13	Restgeul kronkelwaard Maasbanderveld	Geoarcheologische en aardkundige data
14	Oeverendijk 1 / Restgeulen Oeverendijk	Historisch-geografische landschapselementen en Geoarcheologische en aardkundige data
15	Oeverendijk 2 / Restgeulen Oeverendijkgeul	Historisch-geografische landschapselementen en Geoarcheologische en aardkundige data
16	Hemelrijk en Aan de Bel	Archeologische resten
17	Oeverendijk 3	Historisch-geografische landschapselementen
18a/b	Perceelgreppels	Archeologische resten

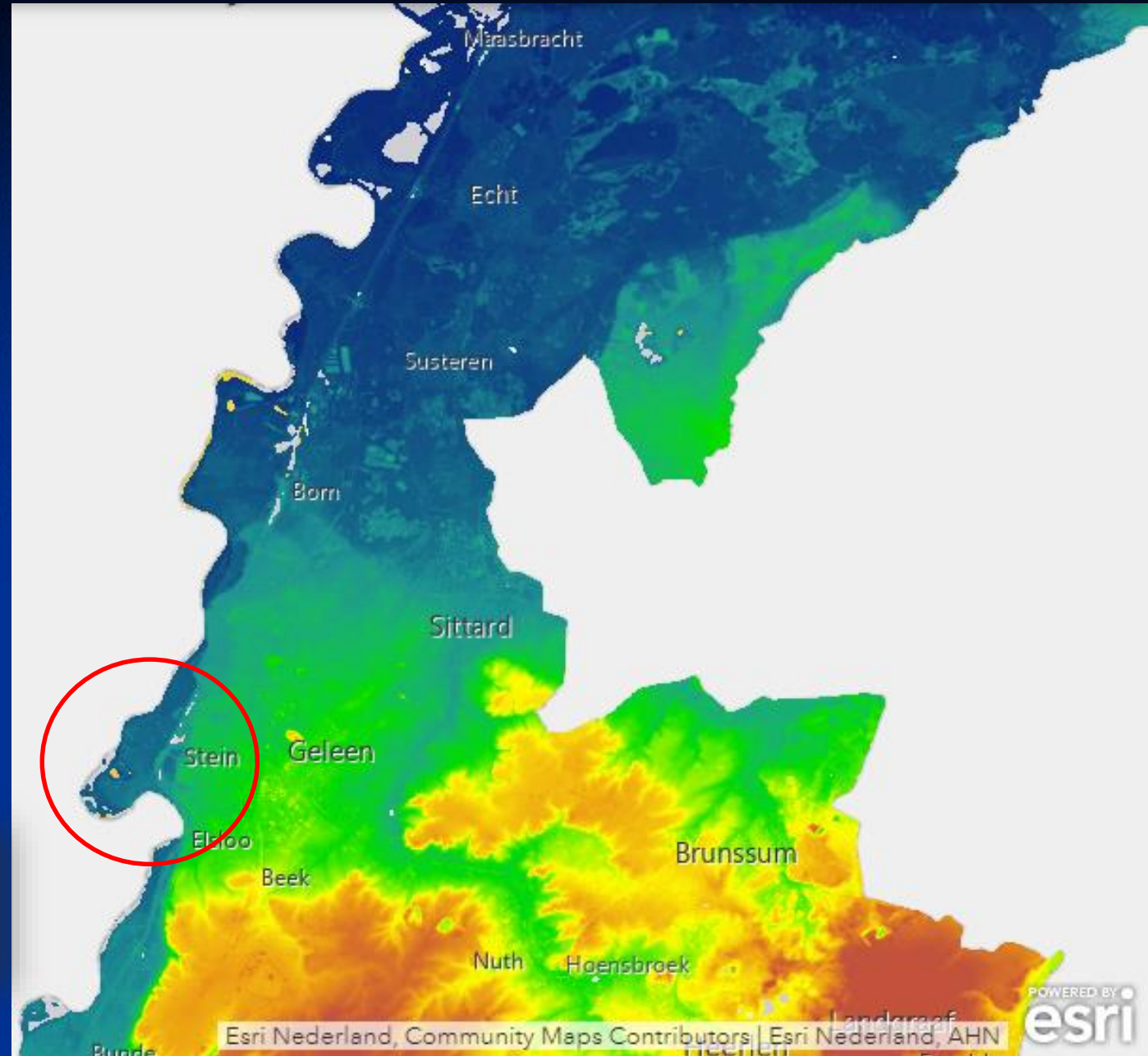
Centrale onderzoeksvraag: Hoe en wanneer is het (post)midleleeuwse landschap bij Maasband tot stand gekomen en hoe was de wisselwerking tussen mens en rivier(landschap)?

De Oeverendijkgeul

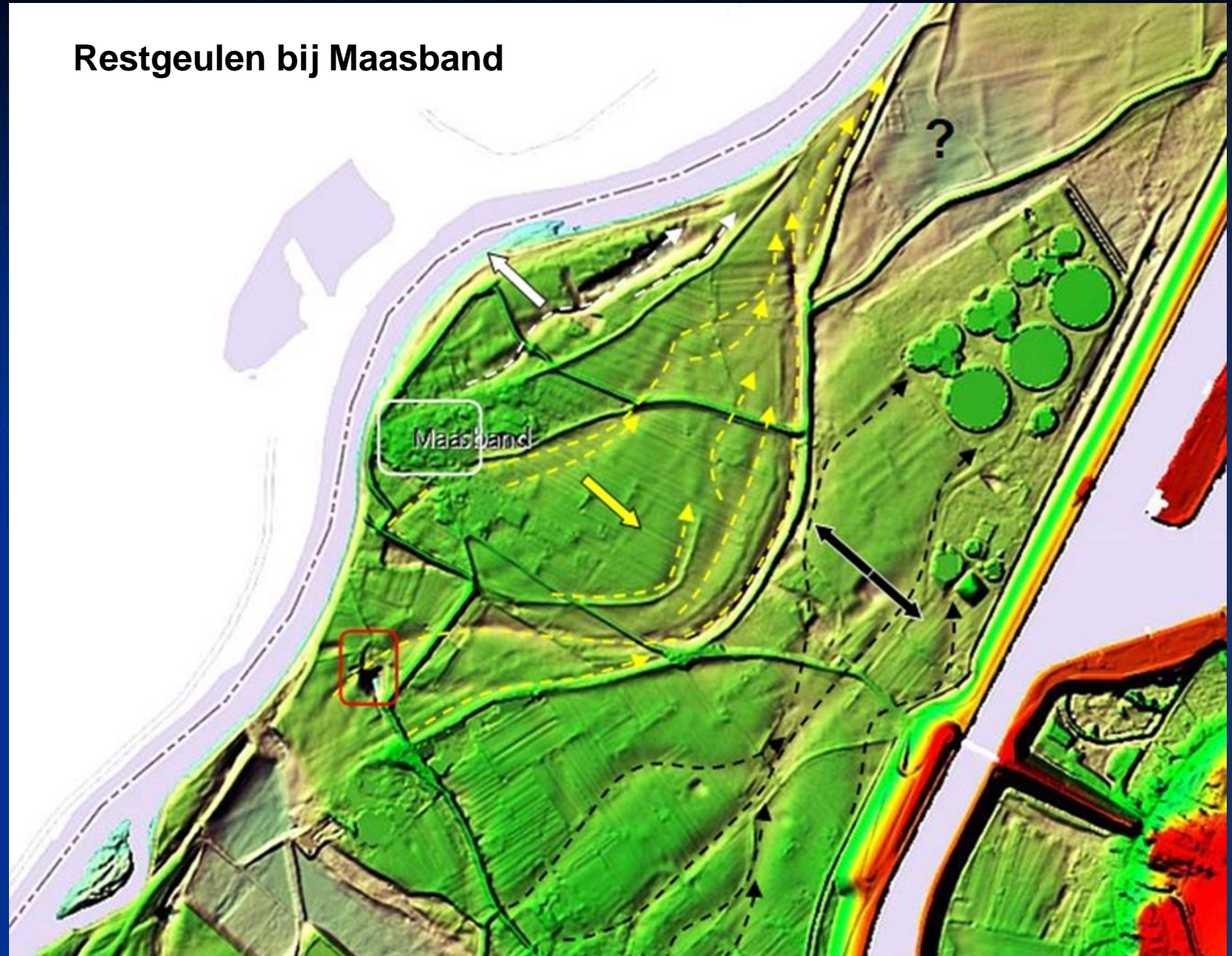
Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

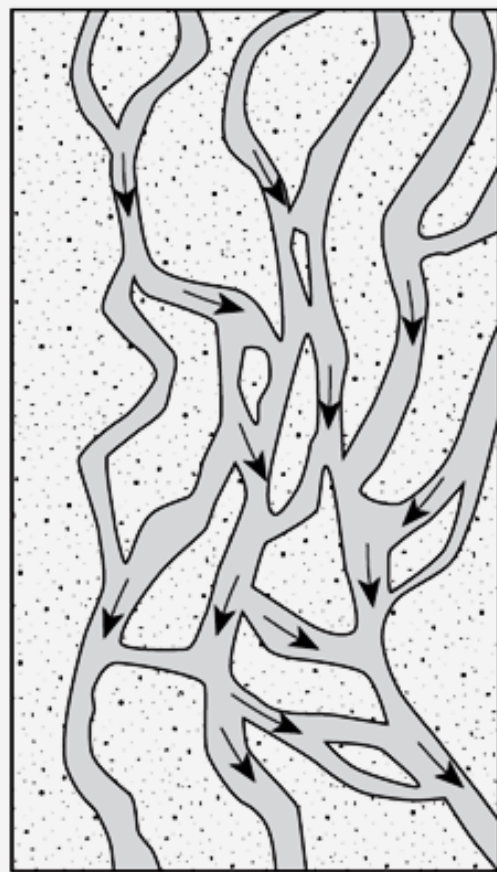
Restgeulen bij Maasband

Onderzoeksvraag:

Wanneer was de
Oeverdijkgeul een
permanent actieve
hoofdstroomgeul van de
Maas?

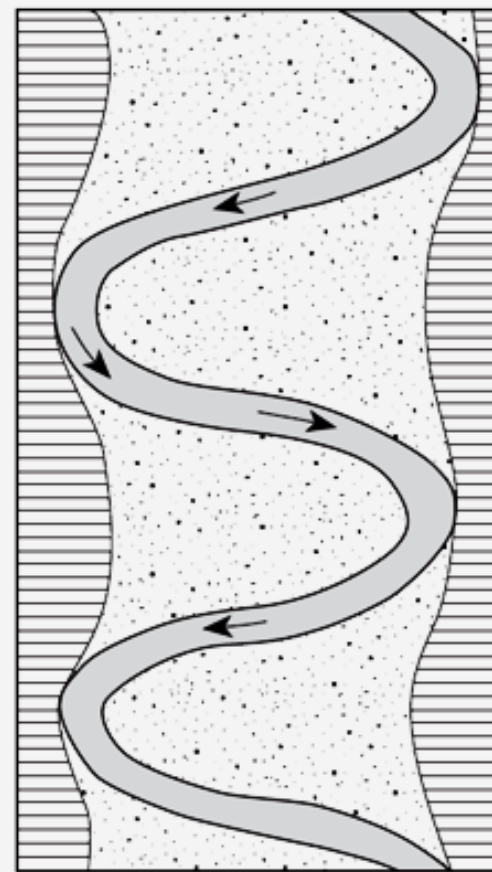
Riviertypologie

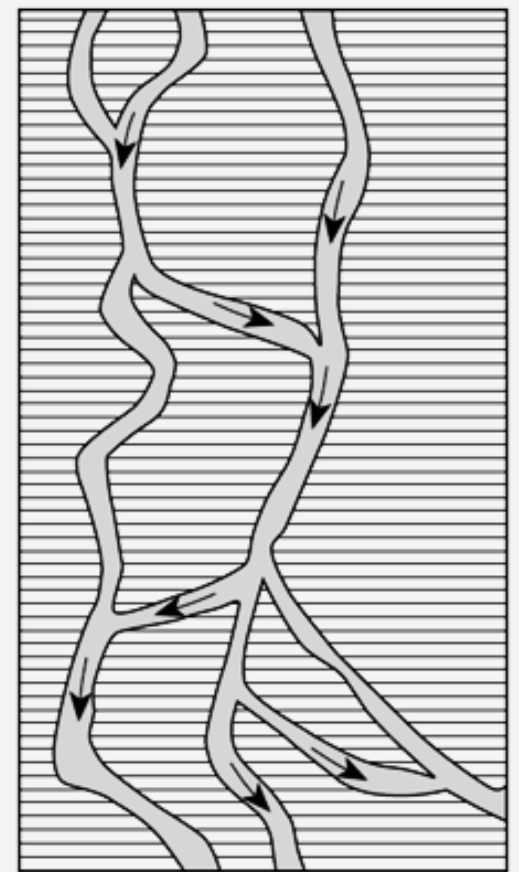
a. vlechtend
(braided)

b. recht
(straight)

c. meanderend
(meandering)

d. anastomoserend
(anastomosing)

zand (sand)

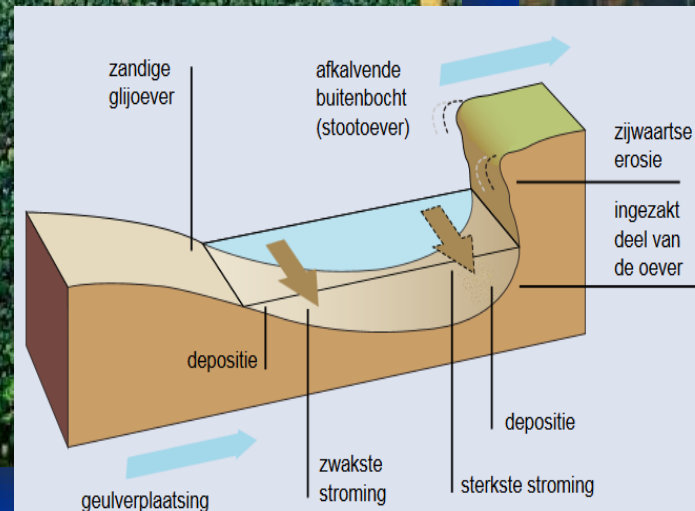
klei (clay)

Meanderend versus vlechtend systeem

“De bedding van rivieren als Rijn en Maas, maar ook van Elbe en Wezer zagen er in de ijstijd volstrekt anders uit. Het rivierwater stroomde sneller omdat de zeespiegel ruim 120 meter lager stond dan tegenwoordig. De wisselende waterafvoer en het aanbod aan veel verweringsmateriaal had tot gevolg dat deze rivieren een verwilderd patroon lieten zien van talrijke ondiepe stromen die van elkaar gescheiden waren door zand- en grindbanken.”

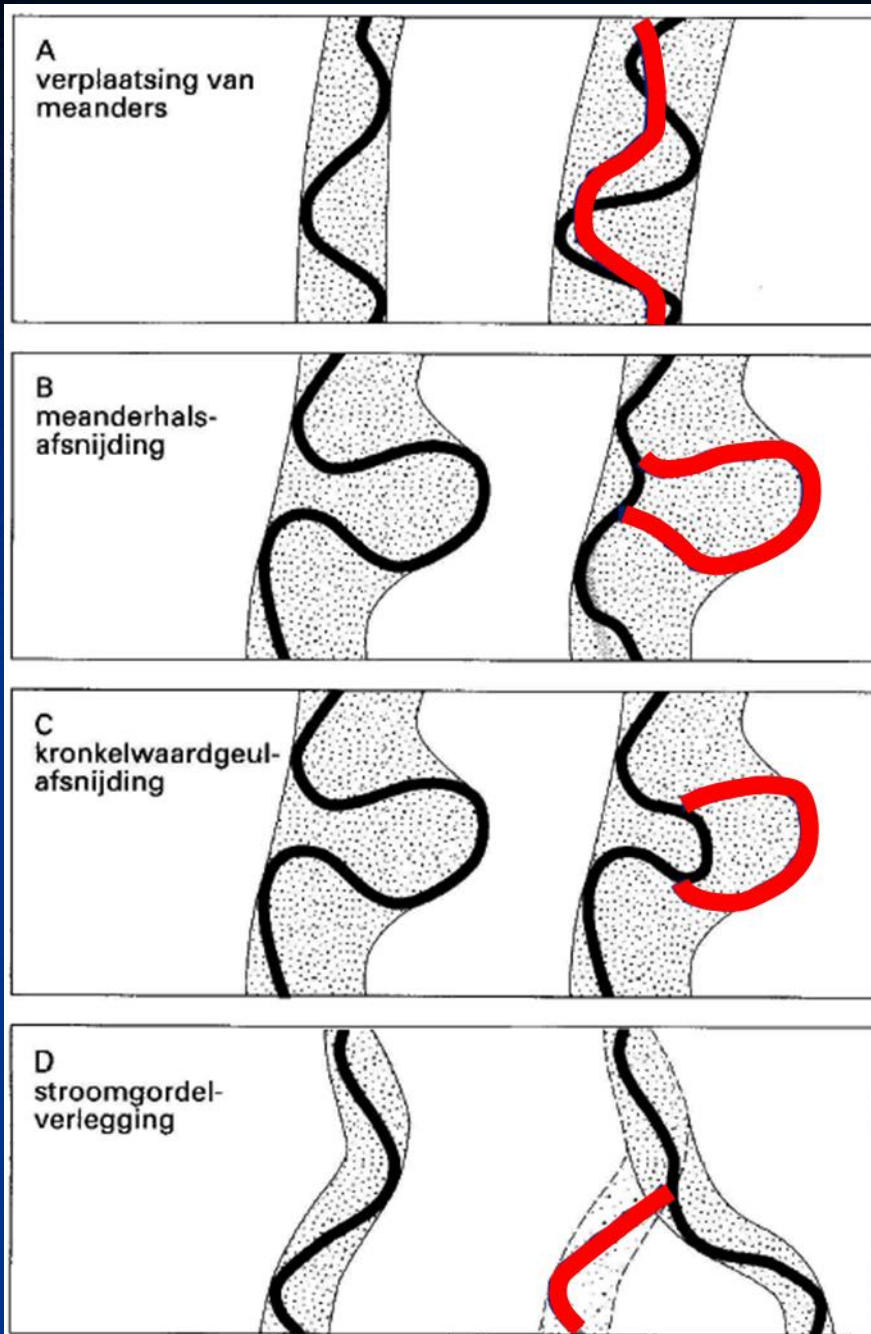
Bron: www.stenenzoek.nl

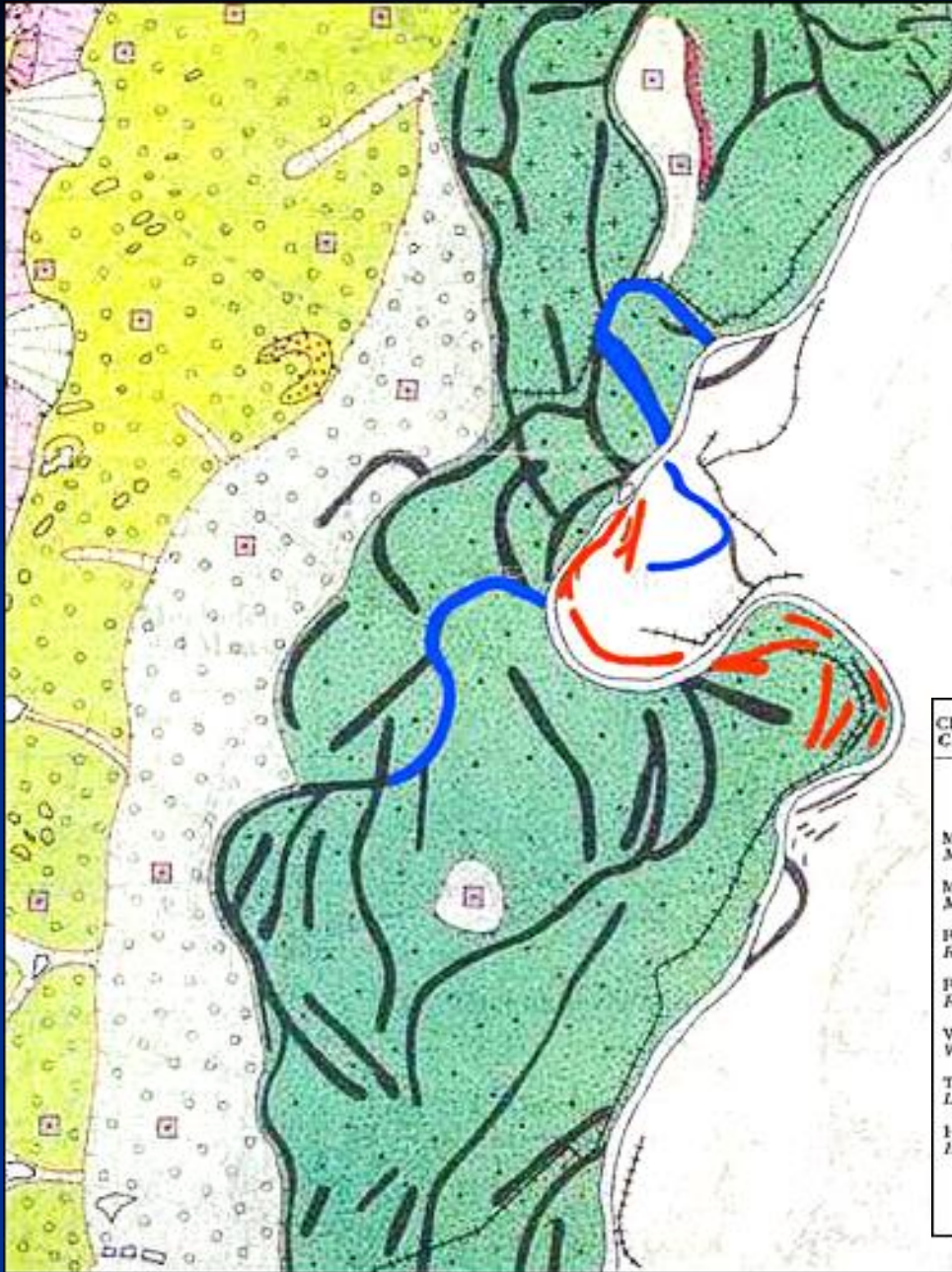
Schematische weergave van het ontstaan van een riviergeul
>> © Nico Willemse, RAAP

Stroomgeulverplaatsingen

Eerdere studies

CHRONOLOGIE CHRONOLOGY	EROSIE EROSION	SEDIMENTATIE SEDIMENTATION
	<i>Maaseenheden</i>	<i>Maaseenheden</i>
Mindel <i>Mindel</i>		Hoofdterras <i>Main Terrace</i>
Mindel-Riss <i>Mindel-Riss</i>	Terras Lanaken- <i>Terrace</i>	
Riss I <i>Riss I</i>		Terras Gaberg- Pietersem- <i>Terrace</i>
Riss II <i>Riss II</i>		Terras Eiden- Lanklaar- <i>Terrace</i>
Würm <i>Würm</i>		Terras Mechelen a/d Maas- <i>Terrace</i>
Tardi-jaciaal <i>Late glacial</i>		Terras Geistingen <i>Terrace</i>
Holoceen <i>Holocene</i>		Alluviale vlakte <i>Alluvial plain</i>
	Erosiebermen <i>Escarments of erosion</i>	

Maaslopen bewerkt naar E. Paulissen (1973)

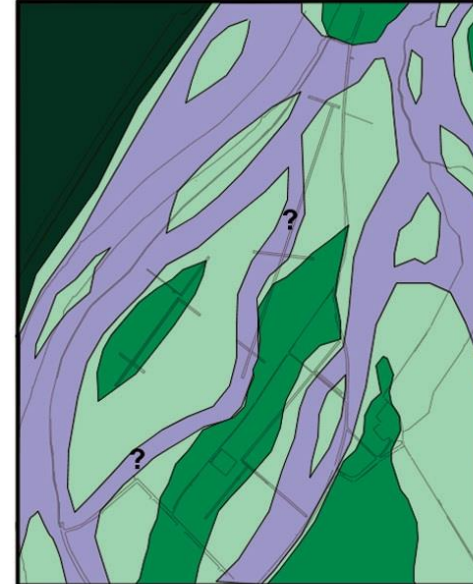

Laat-Weichselien (Late Dryas)

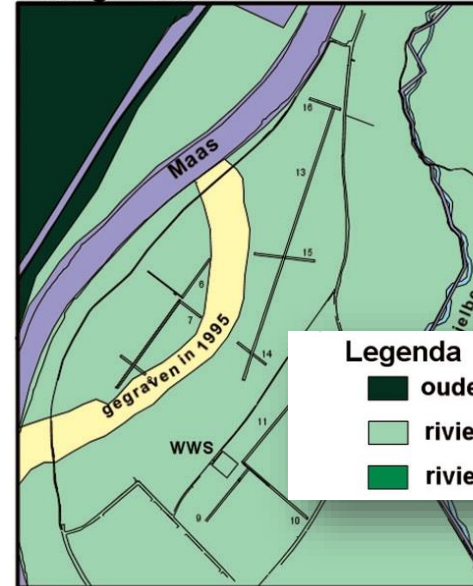
Preboreaal

Atlanticum t/m Subatlanticum

Huidige situatie

Legenda

- ouder terras
- rivierlakte (actief)
- rivierlakte (inactief)
- actieve geul / geulstelsel
- verlaten geul

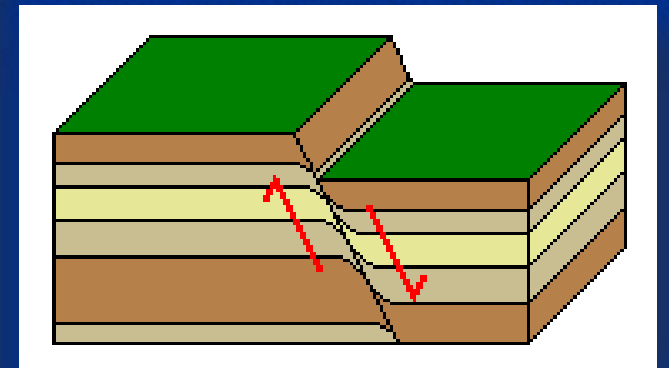
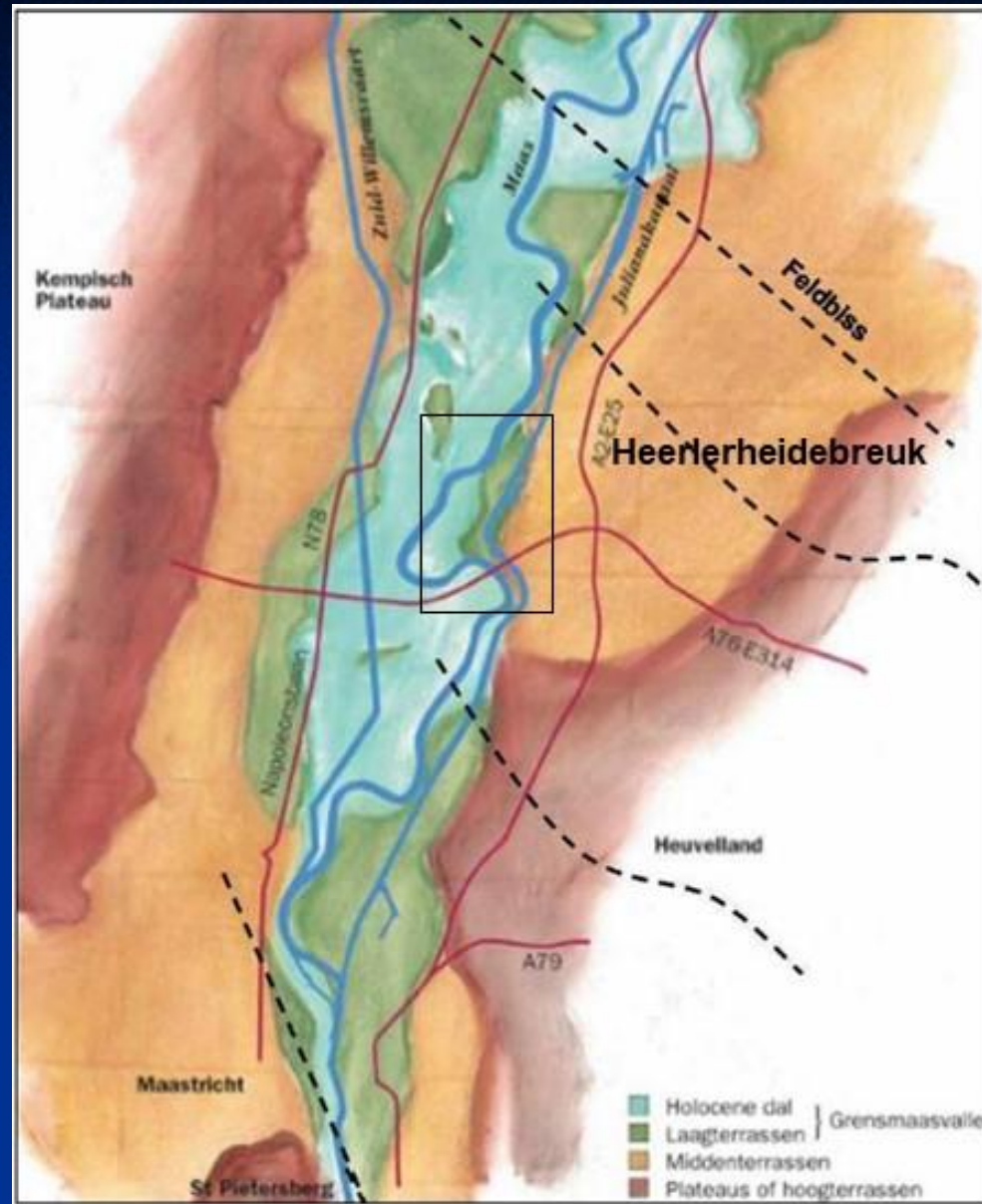
Eerdere studies

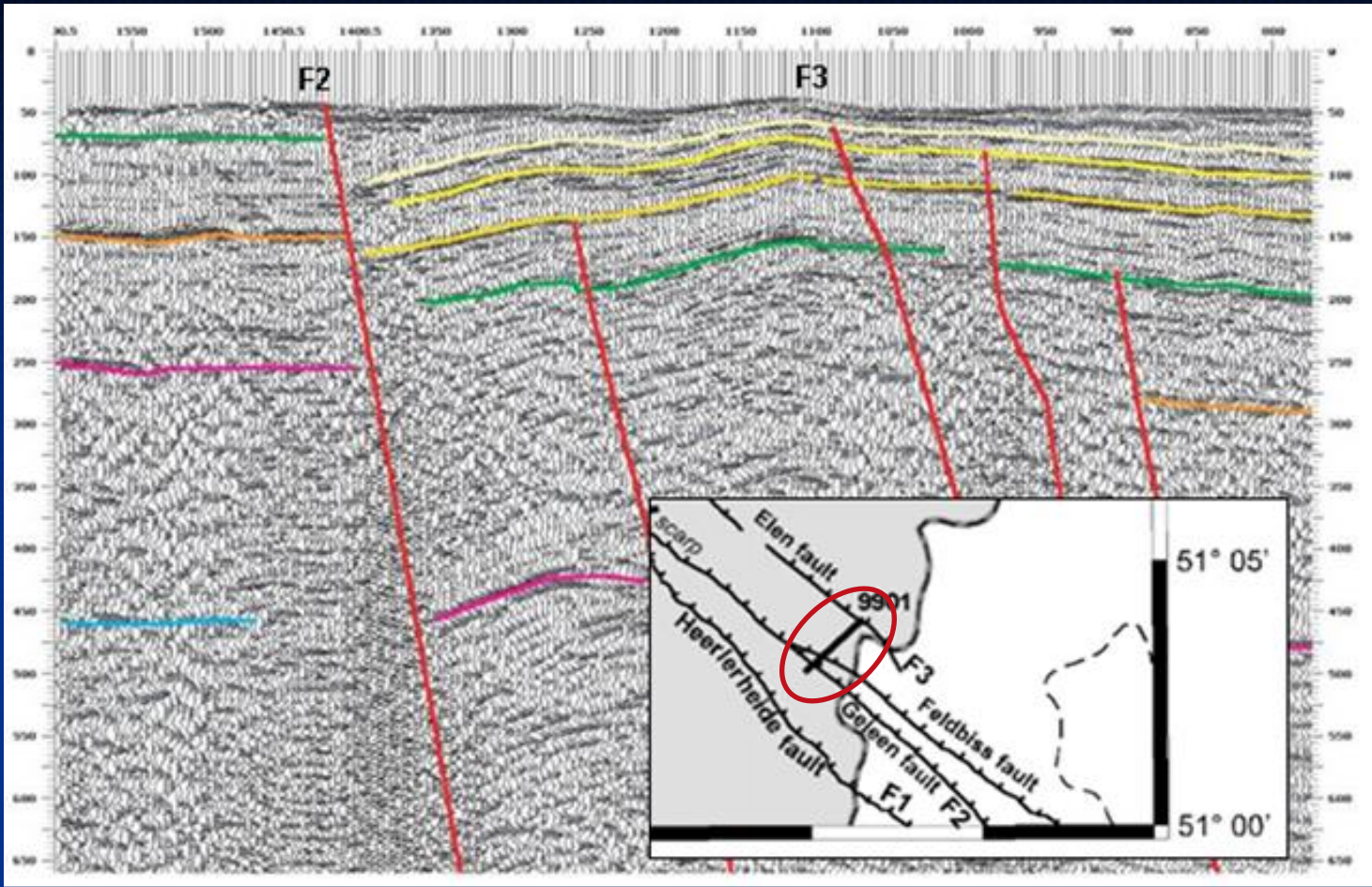
Inventariserend Veldonderzoek
Borgharen-Daalderveld
waarderende fase

Archeologisch Onderzoek in de Maaswerken
De Maaswerken: IVO Borgharen-Daalderveld
2005

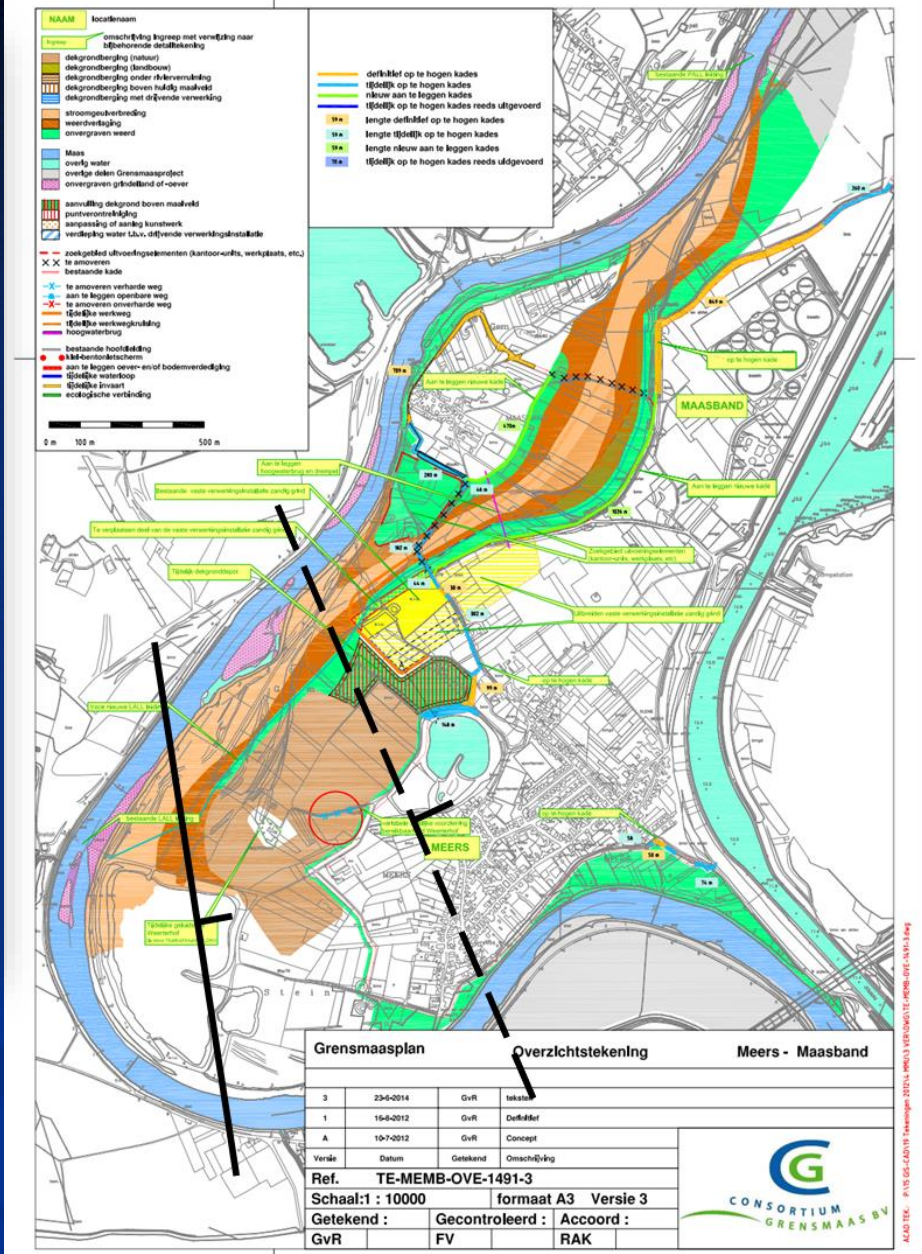

Geologische storingen

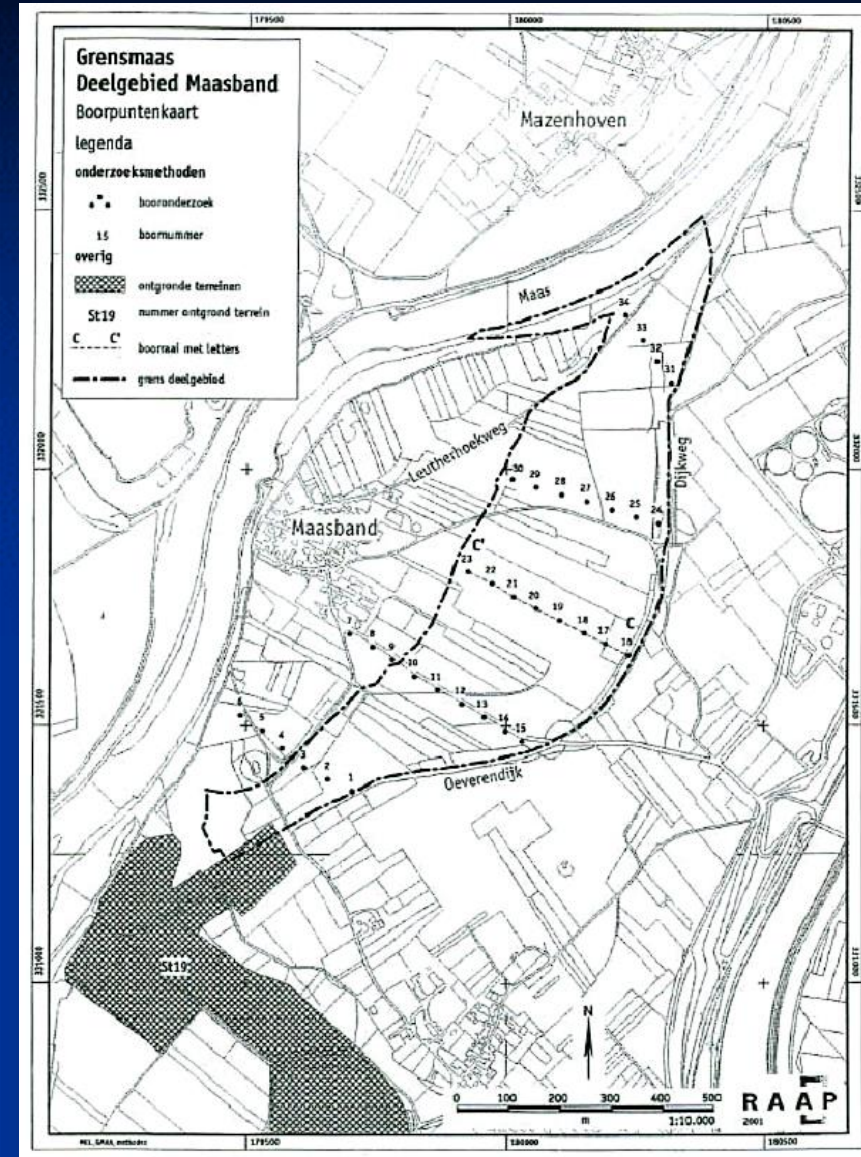
Resultaten van hoge resolutie seismiek en seismische sectie 9901

ACAD TEK. - P:\VS-GS-CAD\0117\Tekeningen\2014\PEL3\PEL3_1491\OVC\TE-MEMB-OVC-1491-3.dwg

Geoarcheologisch onderzoek

Door RAAP uitgevoerd in 2001:

Geoarcheologisch onderzoek

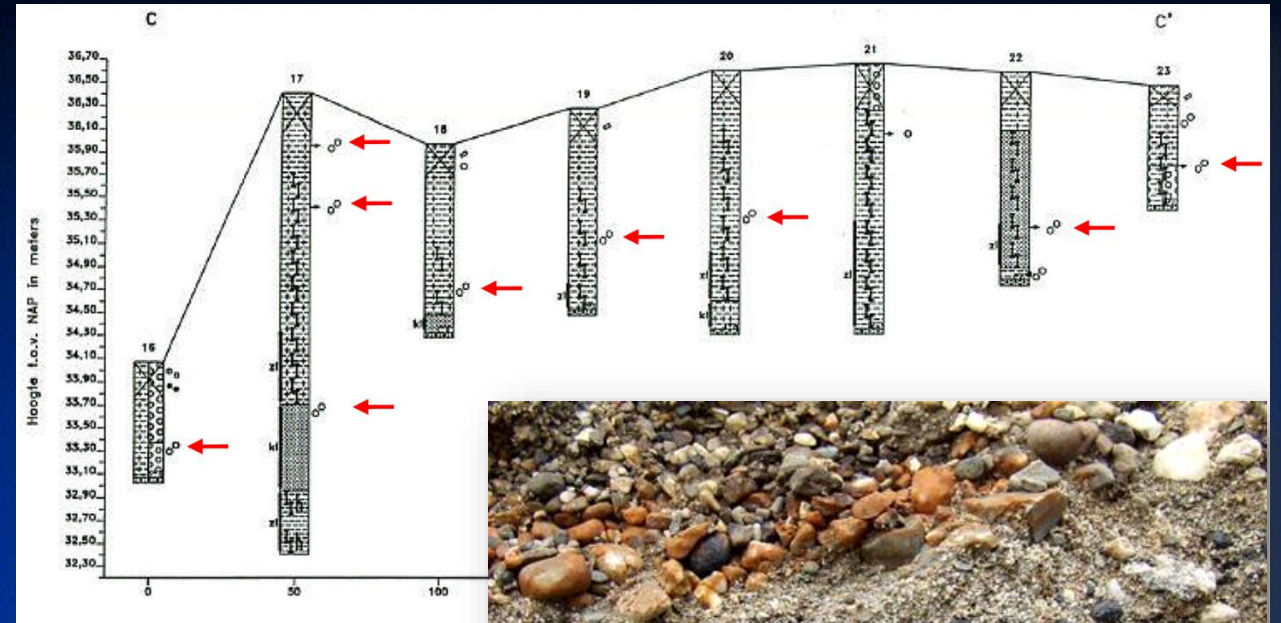
Door RAAP vastgesteld in 2001:

- Brokjes steenkool
- Leerfragment
- Verbrandingsresten

‘Steenkool in de afzettingen duidt op een relatief jonge ouderdom van de afzettingen.

Vooraf in de afgelopen circa 150 jaar komt er veel steenkoolgruis voor in de Maas door de toepassing van steenkool in de industrie.’

(De Graaf, De Kramer, 2005)

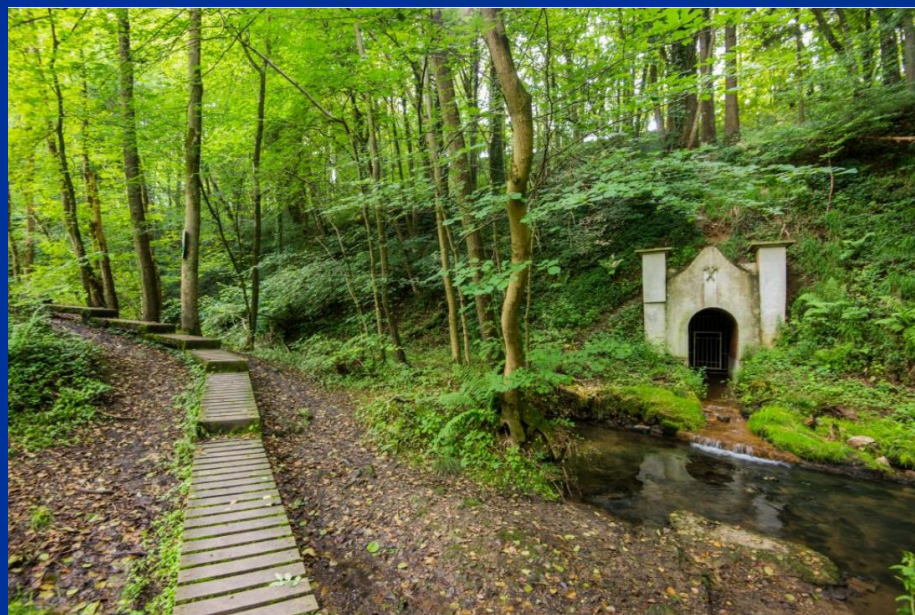
Conclusie: de rivierafzettingen in het plangebied zijn slechts maximaal 150 jaar oud...

(Steen)kool resten

De zinkmijnen van Moresnet – La calamine

- Al actief sinds de Romeinse tijd
- Met bloeiperioden in de Karolingische tijd

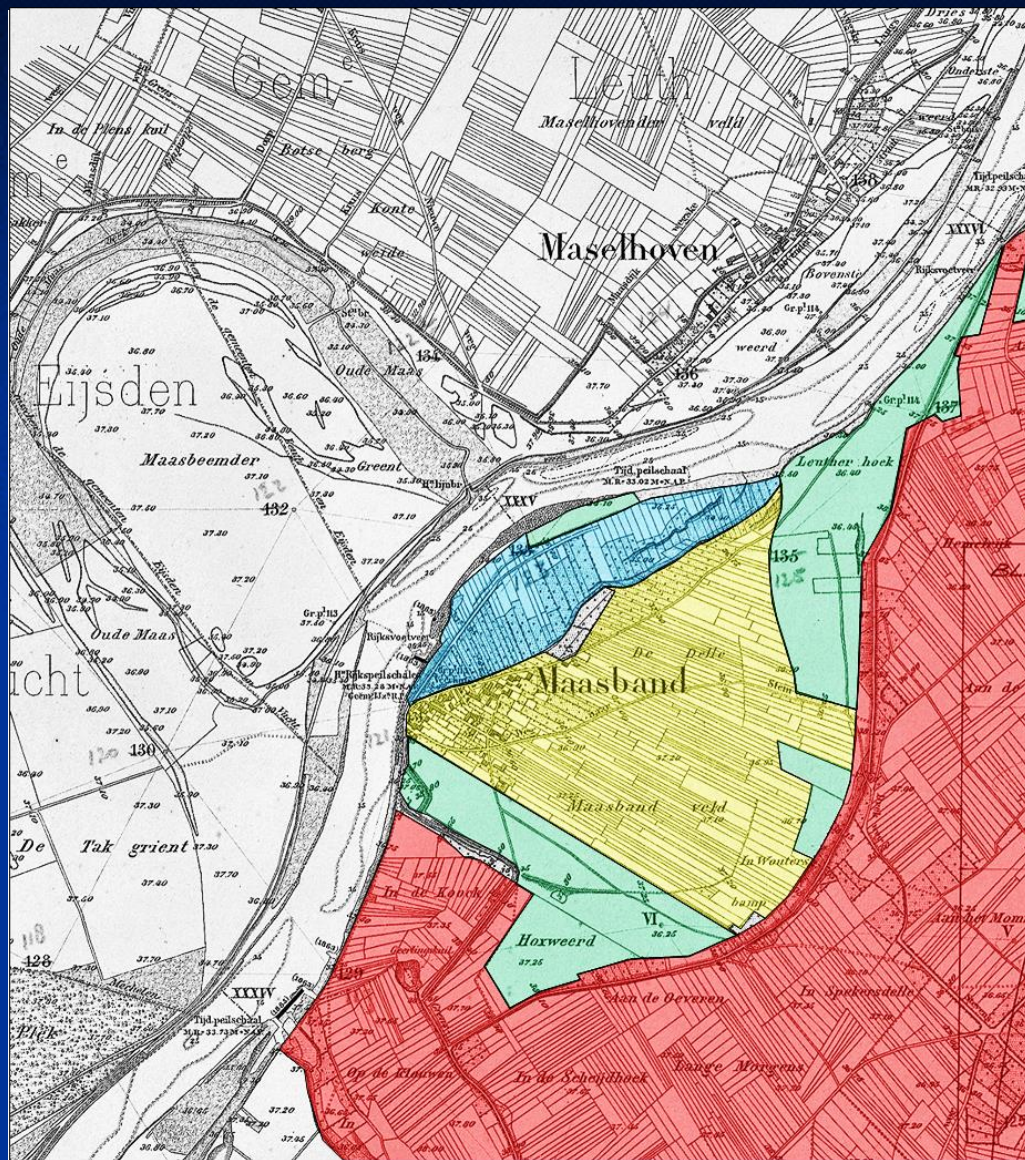
Invloed van afzettingen van de Geul?

Historisch-geografisch onderzoek

Door J. Renes vastgesteld in 1988:

Historische landschapselementen en -structuren duiden op een middeleeuws landschap daterend van vóór 1500 n. Chr.

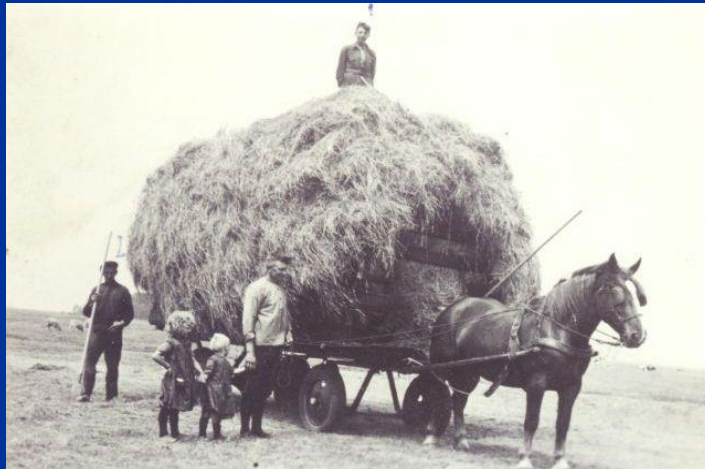

Hooilanden

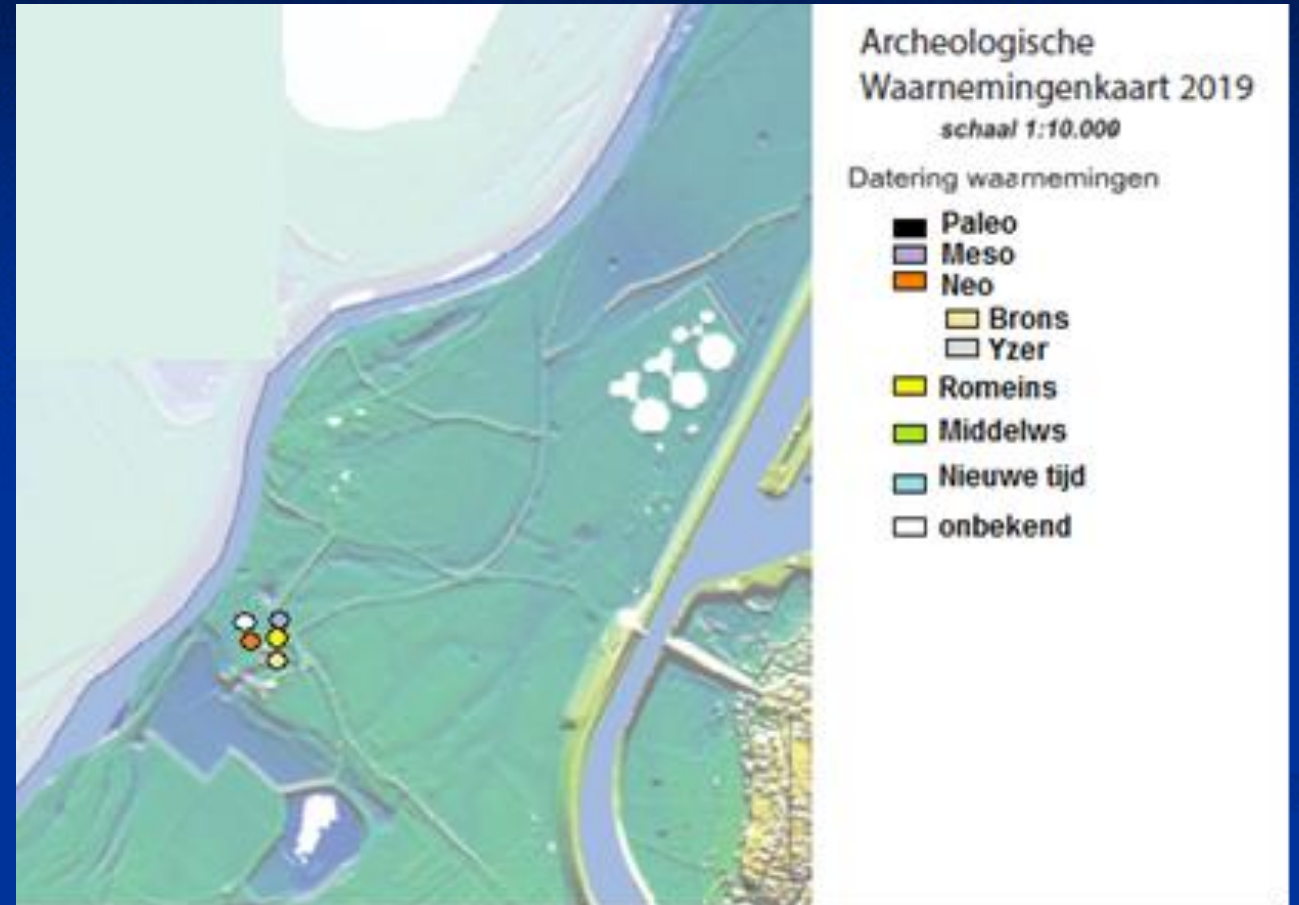

Vooroorlogse energiecentrales

Archeologische vondsten

Reconstructie op basis van historische gegevens

Werkwijze

1. Verkrijgen en selecteren van historische kaarten
2. Verzamelen van ankerpunten: gedateerde aardkundige of historische gebeurtenissen in relatie met de rivier
3. Gegevens combineren en georefereren van de kaarten op een actuele ortho-mozaïek foto

<https://www.limburg.be/webfiles/limburg/fotoalbums/archief>

Historisch kaartmateriaal

1562 -
Schets-4-Leut-M
aasband---L4--50
4-A-8-2-La-Me...

1573 -
Episcopatus
Leodiensis kaart

1601 - kaart van
Hugo Allard

1628

1650 - RAL kaart -
Maas bij Meers
met zijtak bij
Weerterhof en 2...

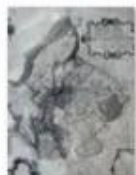
1651 - Legenda
bij kaart 105

1651 - RAL kaart
301_5 - Maas bij
Meers met zijtak
bij Weerterhof e...

1686 - RAL kaart
124 uitsn

1723 -
baronniekaart
Stein

1726 RHCL Meers

1750 - Maas
Meers kaart uit
Vincennes Parijs
SHDGR_GR_6_...

1761 - kaart met
de loop van de
Maas en de
werkzaamden b...

1776 ferraris kaart

1777 - Carte
Marchande kaart

1826 -
verzamelkaart
Eisden België

1841 - Atlas der
buurtwegen
Belgie tegenover
Maasband

1842 -
topografisch
militaire
nette-kaart 20...

1845 - Waterstaat
Oeverwerkzaamh
eden Maasband
1

1846-1854
Vandermaelenka
art uitsnede links
van Maasband ...

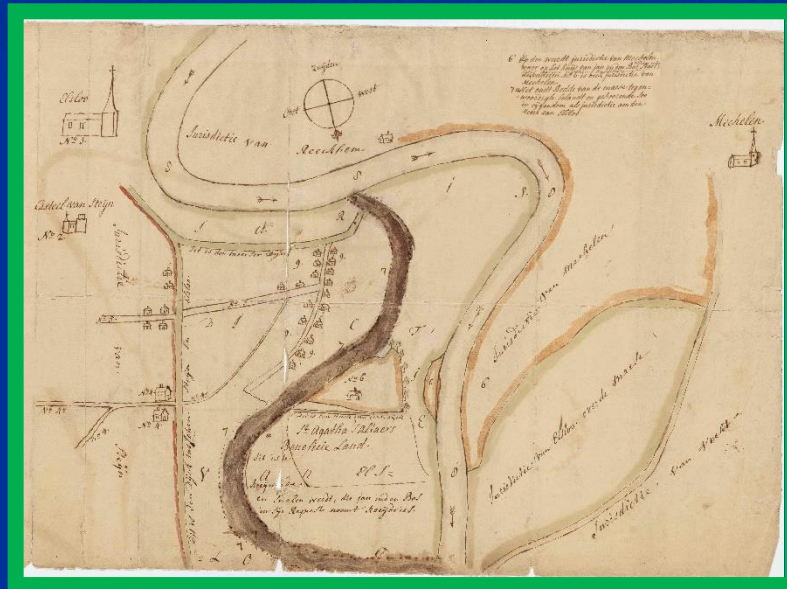
1849 -
Rivierkaarten
compositie Berg
en Stein

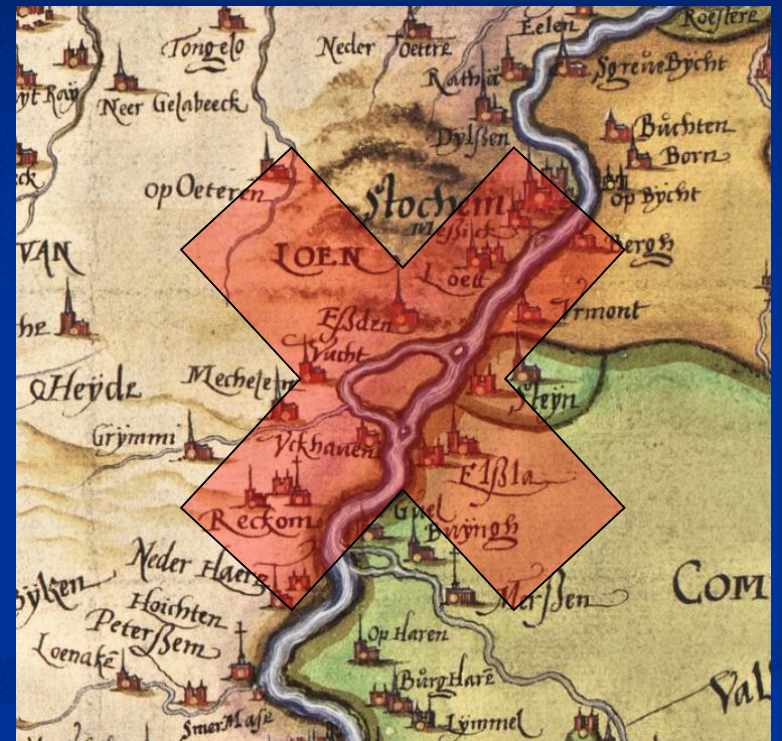
1868 Stein

Selectie van kaartmateriaal

- Voldoende detaillering
- Met voldoende herkenningspunten, geschikt voor georeferering
- Betrouwbaar
- Kwalitatieve beoordeling

1650 - RAL kaart - Maas bij Meers met zijtak bij Weerterhof

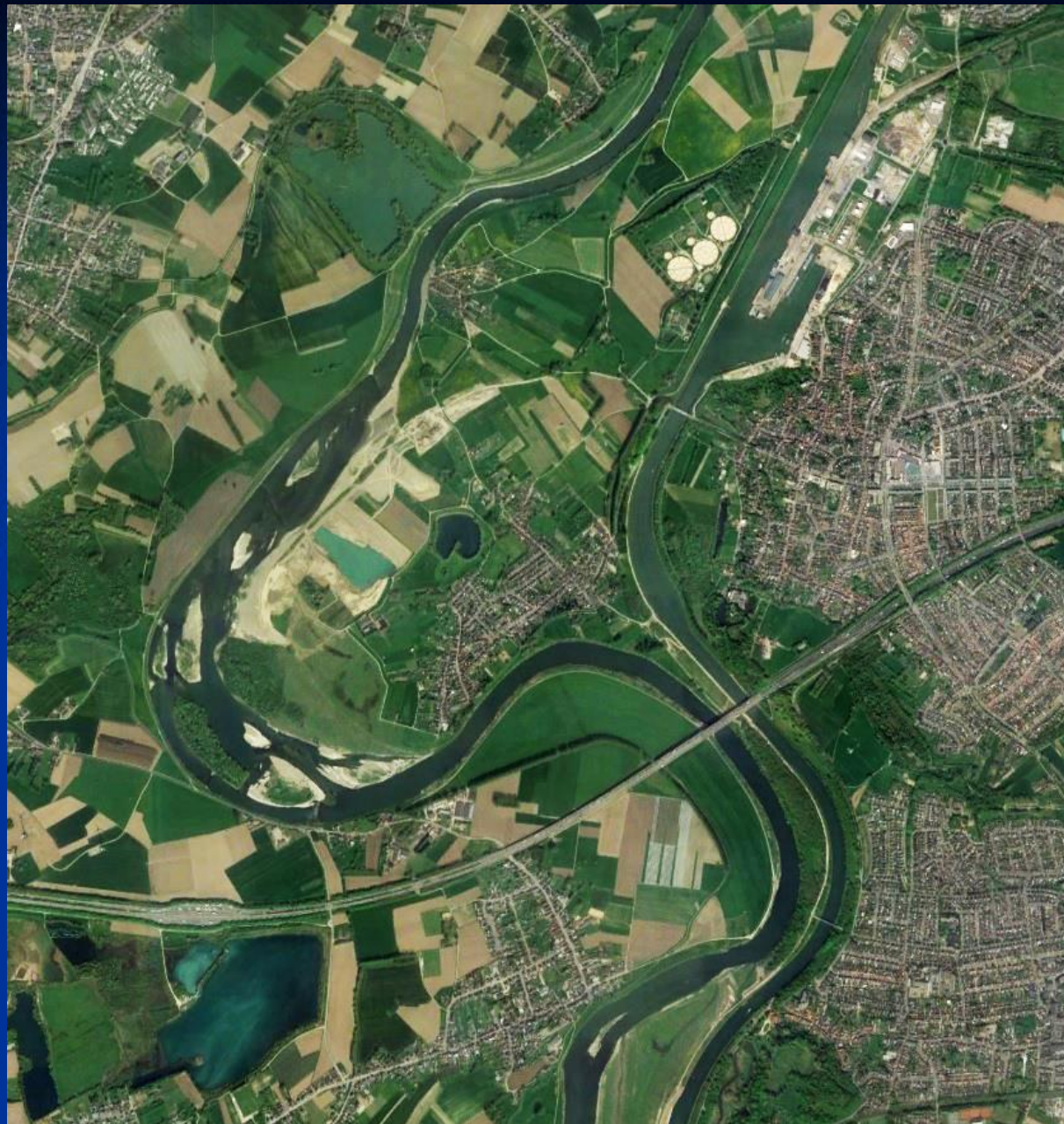

1573 - Episcopatus Leodiensis kaart

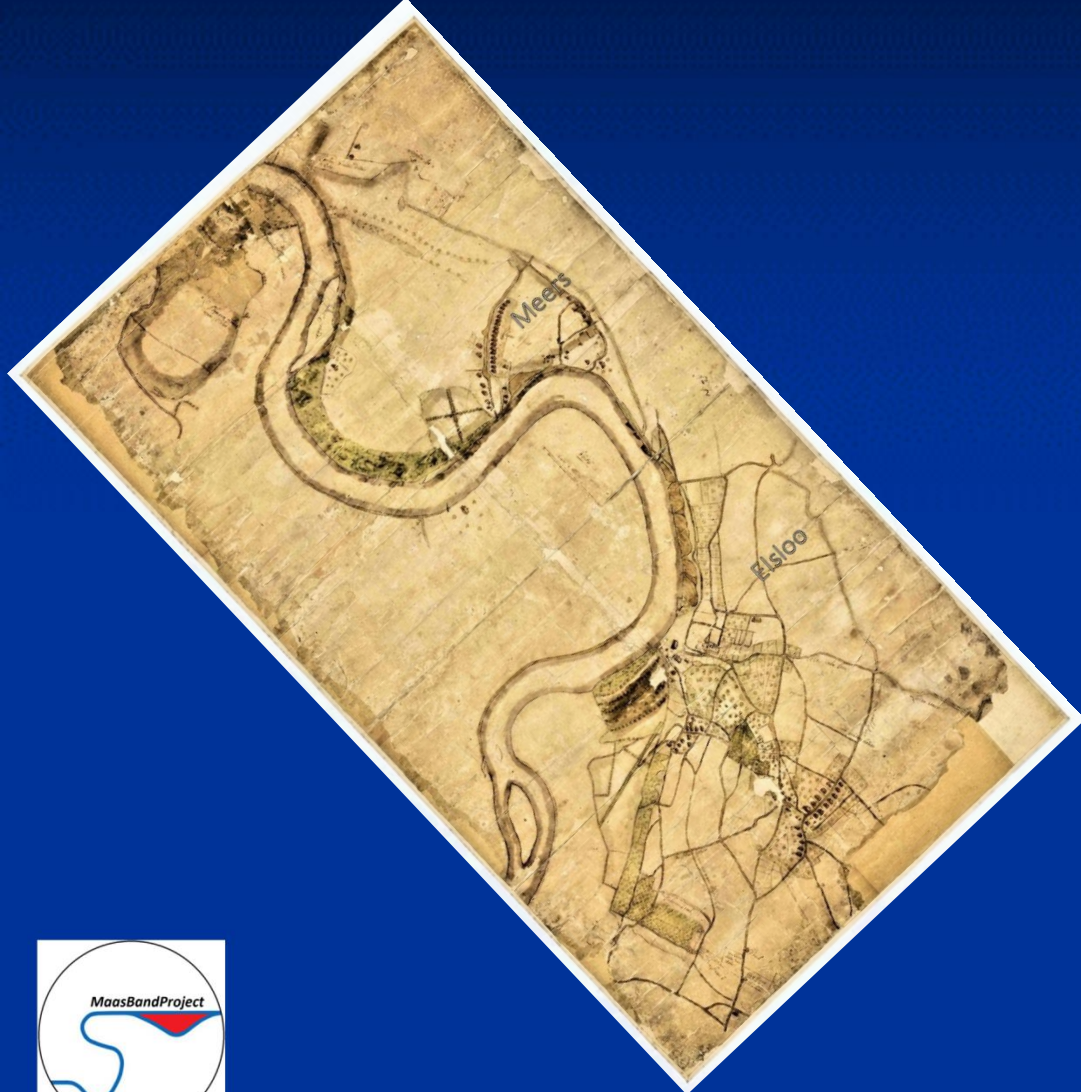

Onderzoeksgebied

Projectie op actuele ortho-mozaïekfoto

RAL kaart uit 1686.

Contouren

Van geselecteerde kaarten in hun positie

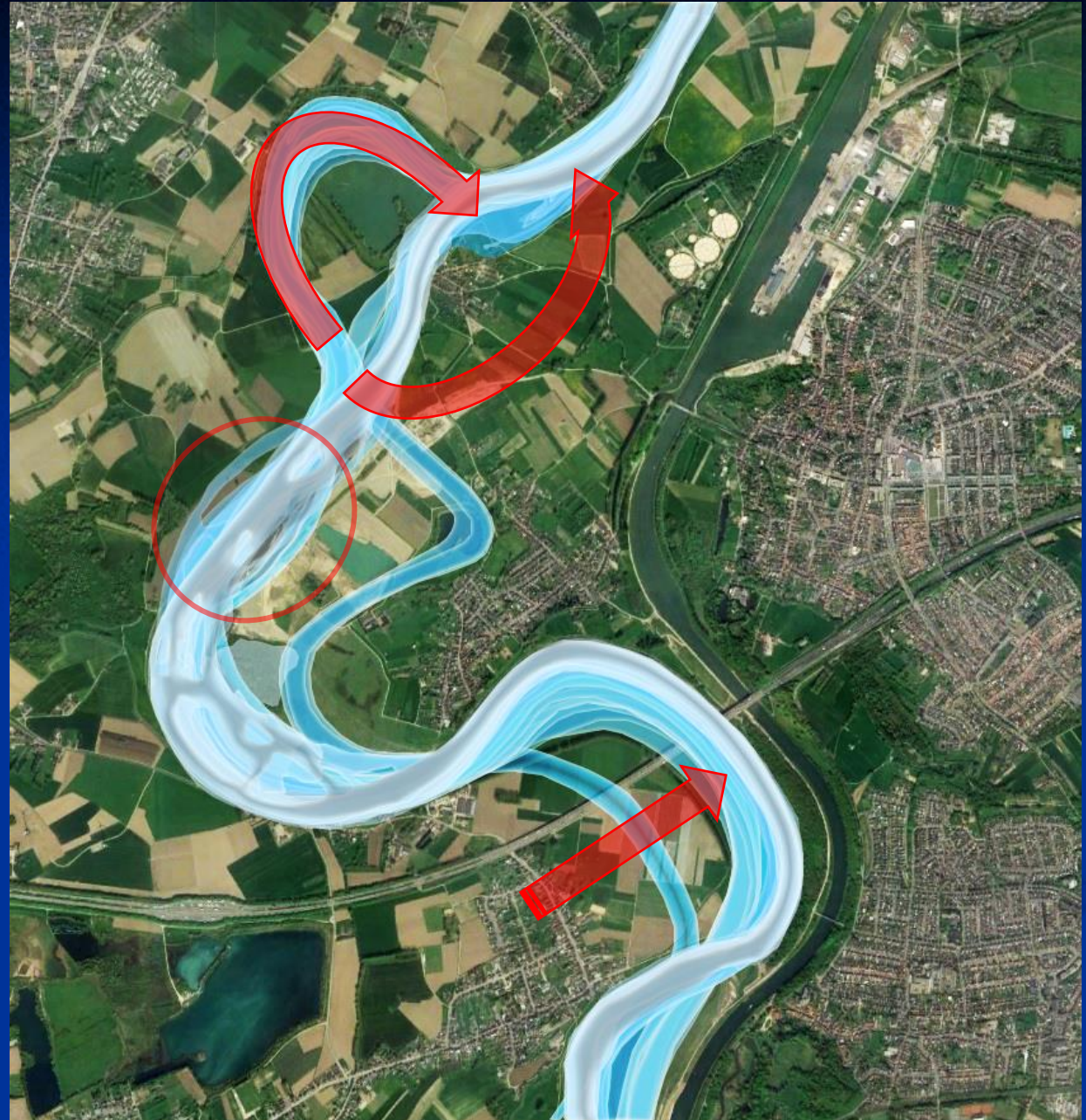

Conclusies

- De Oeverendijkgeul heeft zeker de laatste 500 jaar geen deel uitgemaakt van de Maas.
- De meander van Vucht acteert als pendant voor de Oeverendijkgeul. Een actieve Oeverendijkgeul lijkt aannemelijk tussen de 11^e en 16^e eeuw.
- Overbelading van het stroomsysteem door alluvium uit de Scharberg is een mogelijke verklaring voor het eilandensysteem net stroomopwaarts van Maasband.

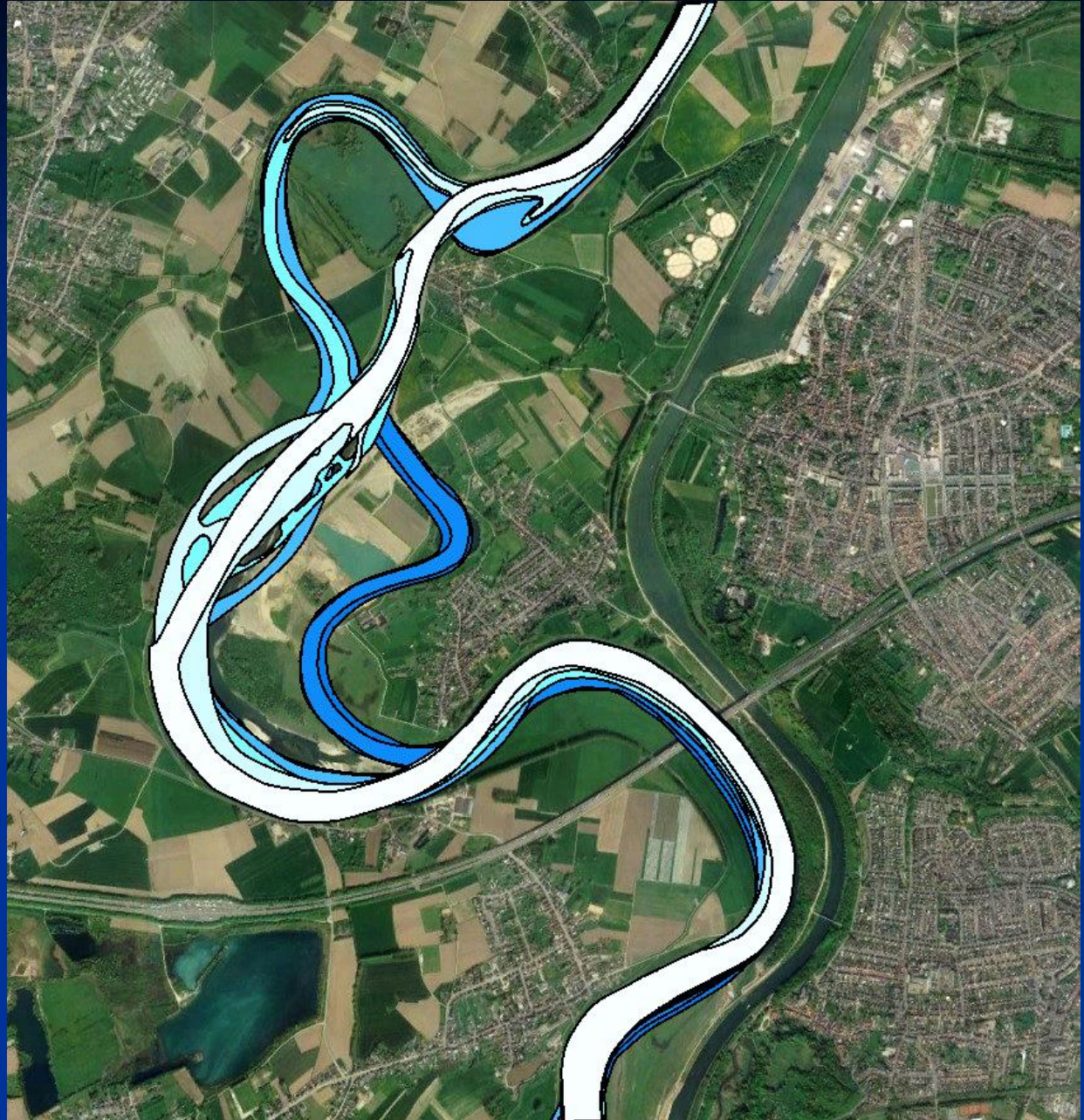

RAL kaart uit 1670 – afschuiven van de Scharberg Elsloo

Verder onderzoek

- Ouder historisch kaartmateriaal
- Belgische archieven
- Posities van dijken
- Perceelverkaveling
- Nieuwe historische ankerpunten

- Veldonderzoek

Bronzen gordelsluiting uit de 16^e / 17^e eeuw

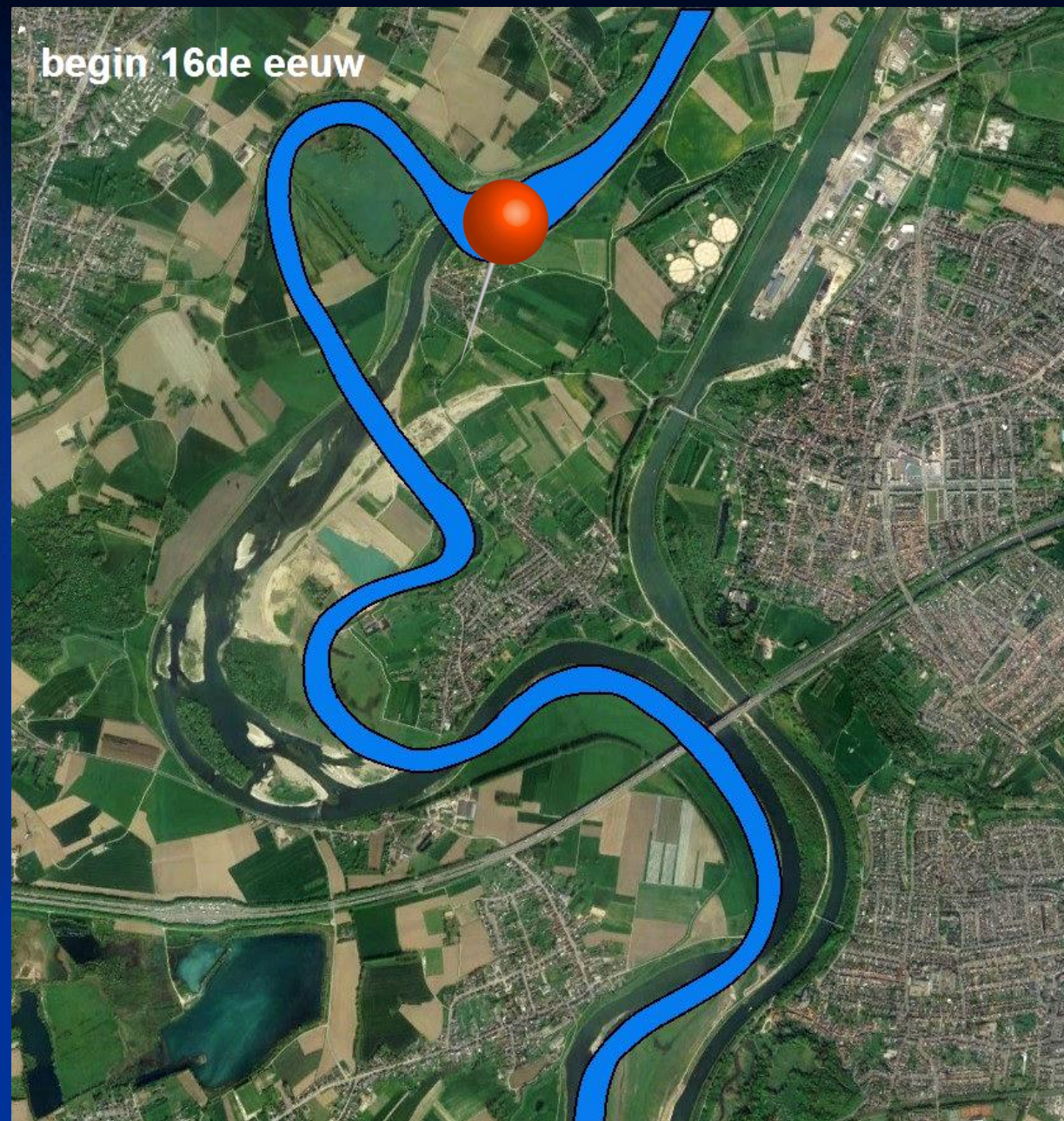
GPS coördinaten:

N50° 58.350'

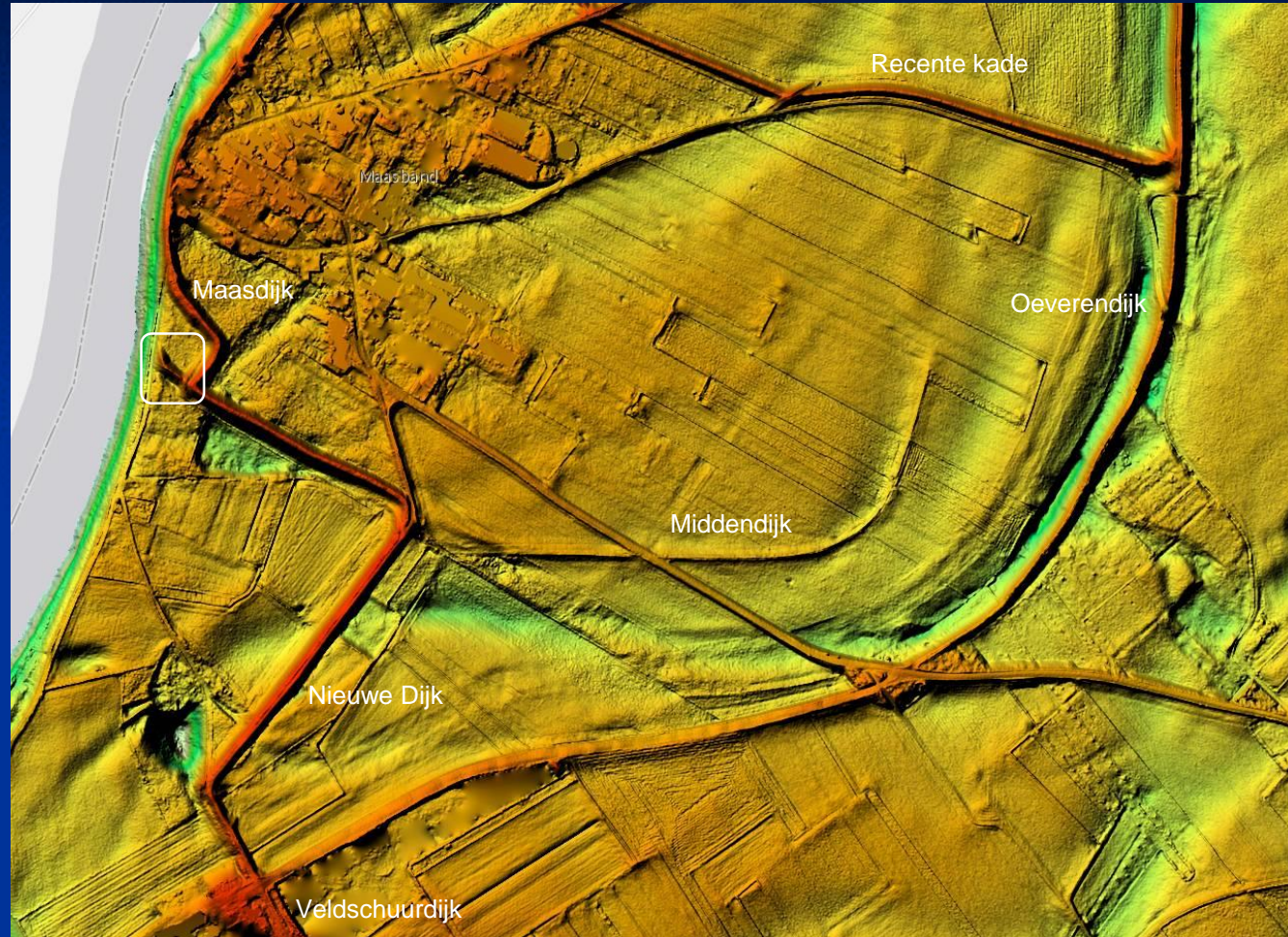
E5° 44.278'

Guus Seegers, Maasband december 2019.

Historische dijken

AHN3 - Hoogteprofiel

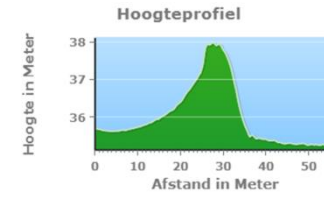

Fig. 4.7.6b. Hoogteprofiel over de Oeverendijk noord ter plaatse van de Weertdijkweg (RD 179.831/331.563)

AHN3 - Hoogteprofiel

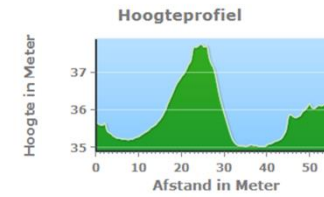

Fig. 4.7.6c. Hoogteprofiel over de Oeverendijk ten westen van de Dijkweg (RD 179.831/331.563)

Historische dijken

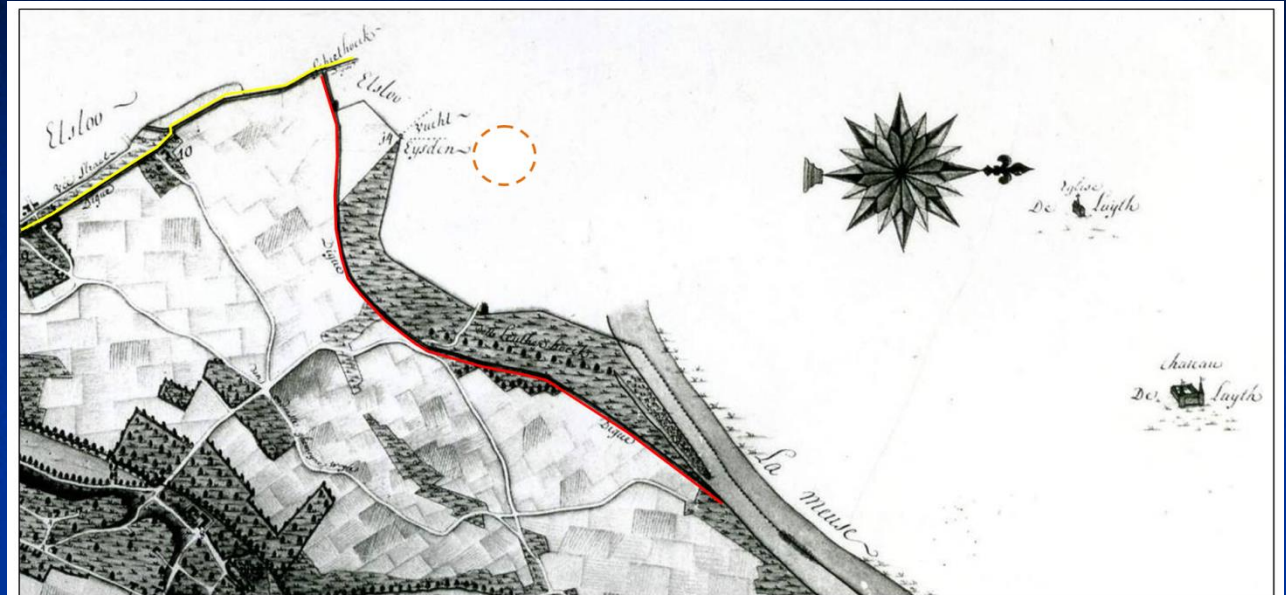

Fig. 4.7.2. Uitsnede uit de Baronie Kaart (1723) met de Oeverendijk (rood gemarkeerd) en de Veldschuurdijk (geel gemarkeerd). Maasband ligt globaal binnen de oranje cirkel.

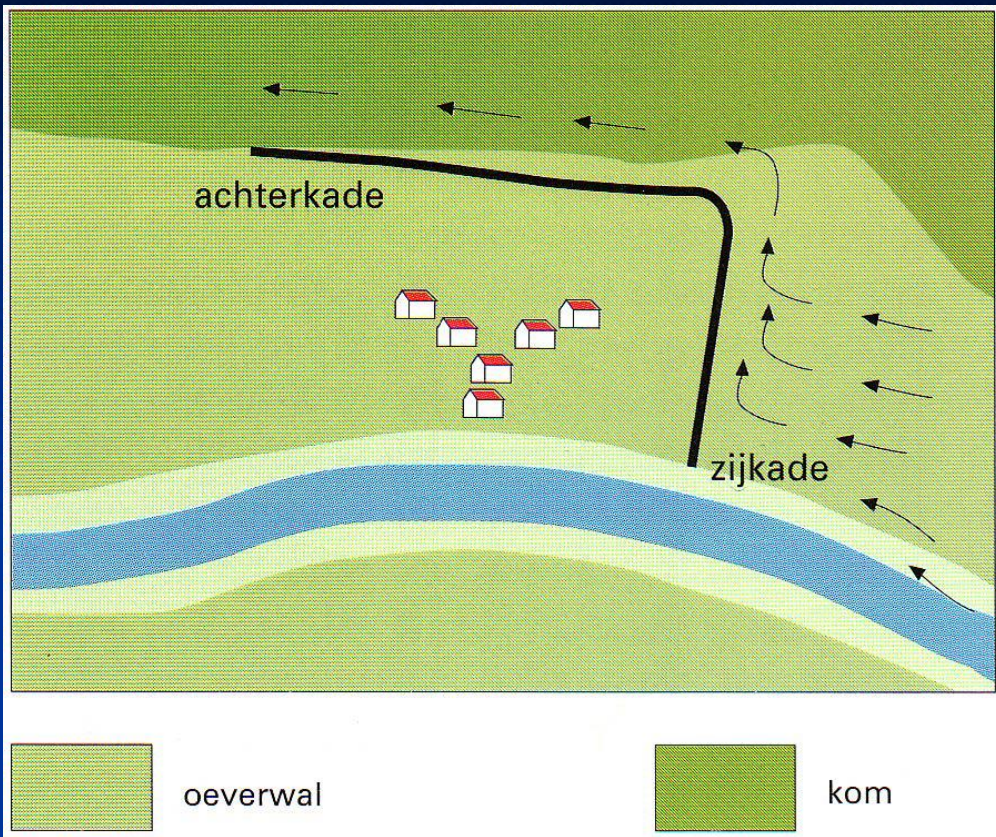

Fig. 4.7.3. Tranchotkaart uit 1805 met de aanduiding van de Middendijk (rode lijn) en Maasdijk (groene lijn).

Vroegste schriftelijke vermelding van een dijklichaam (Veldschuurdijk) dateert uit 1612.

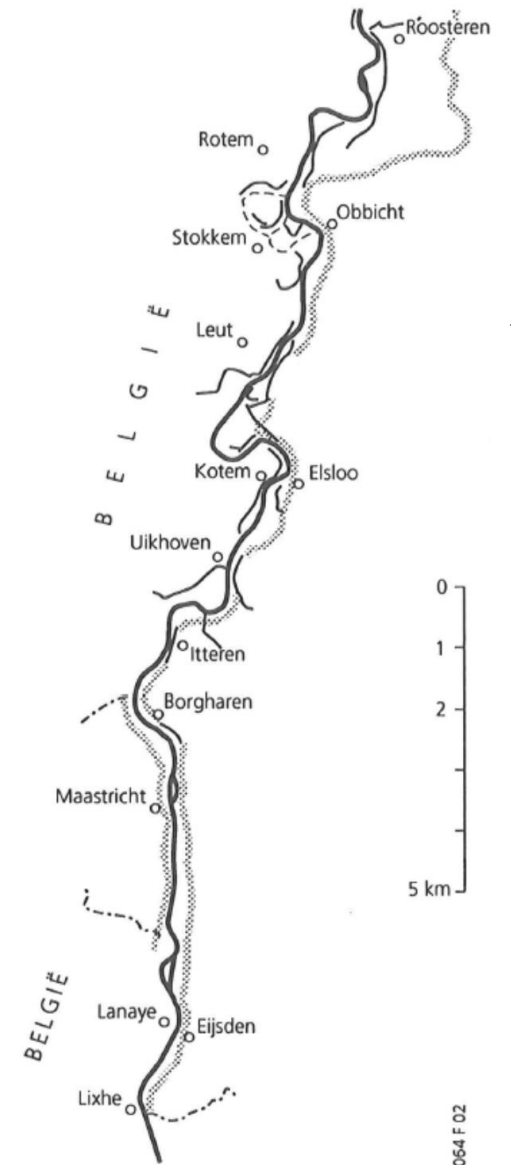

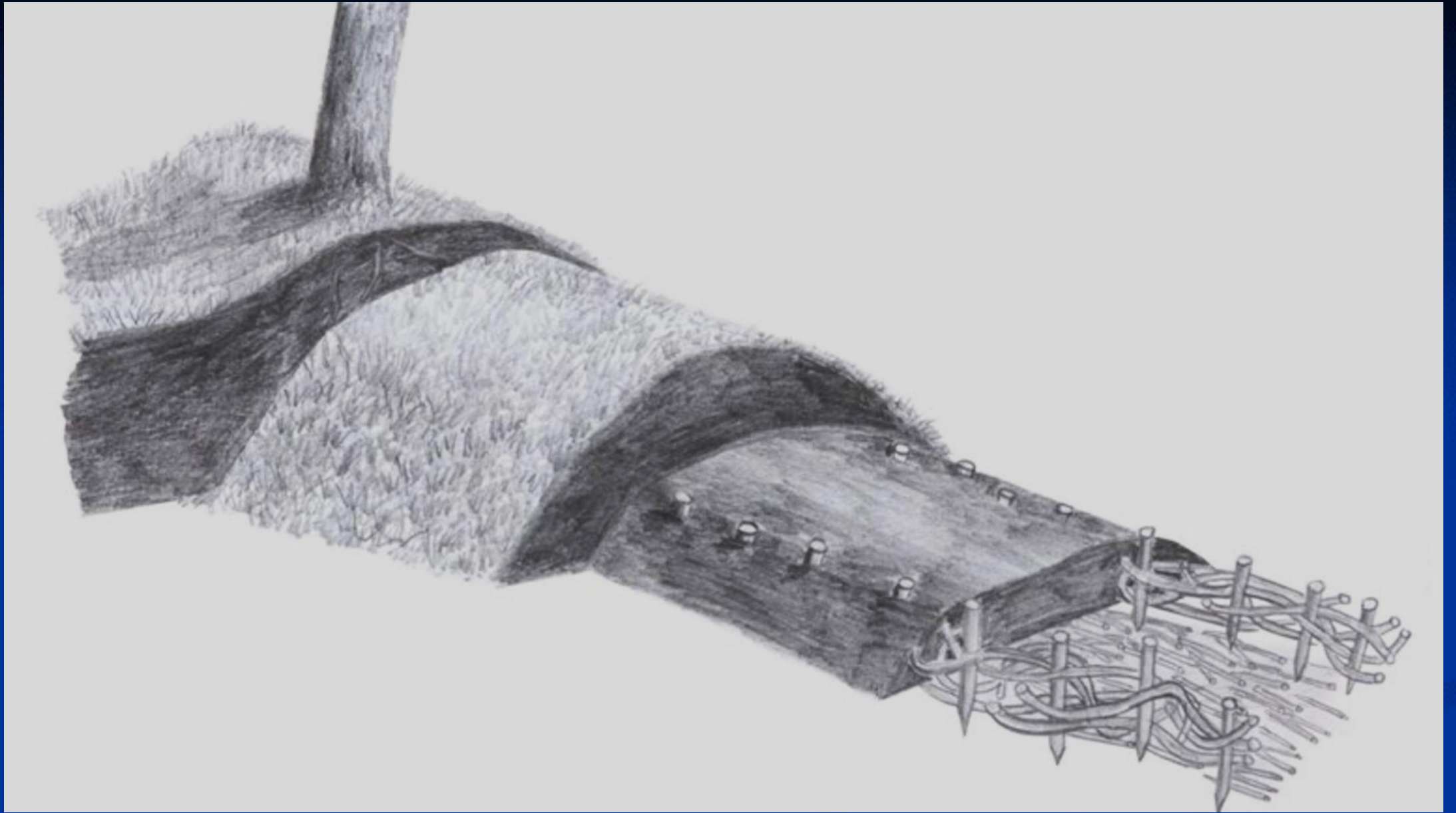

Legenda

- Maas
- - - Oude Maas
- Dijk
- ⋯⋯⋯ Holocene Maasdal (Nederlands deel)
- - - Rijksgrens

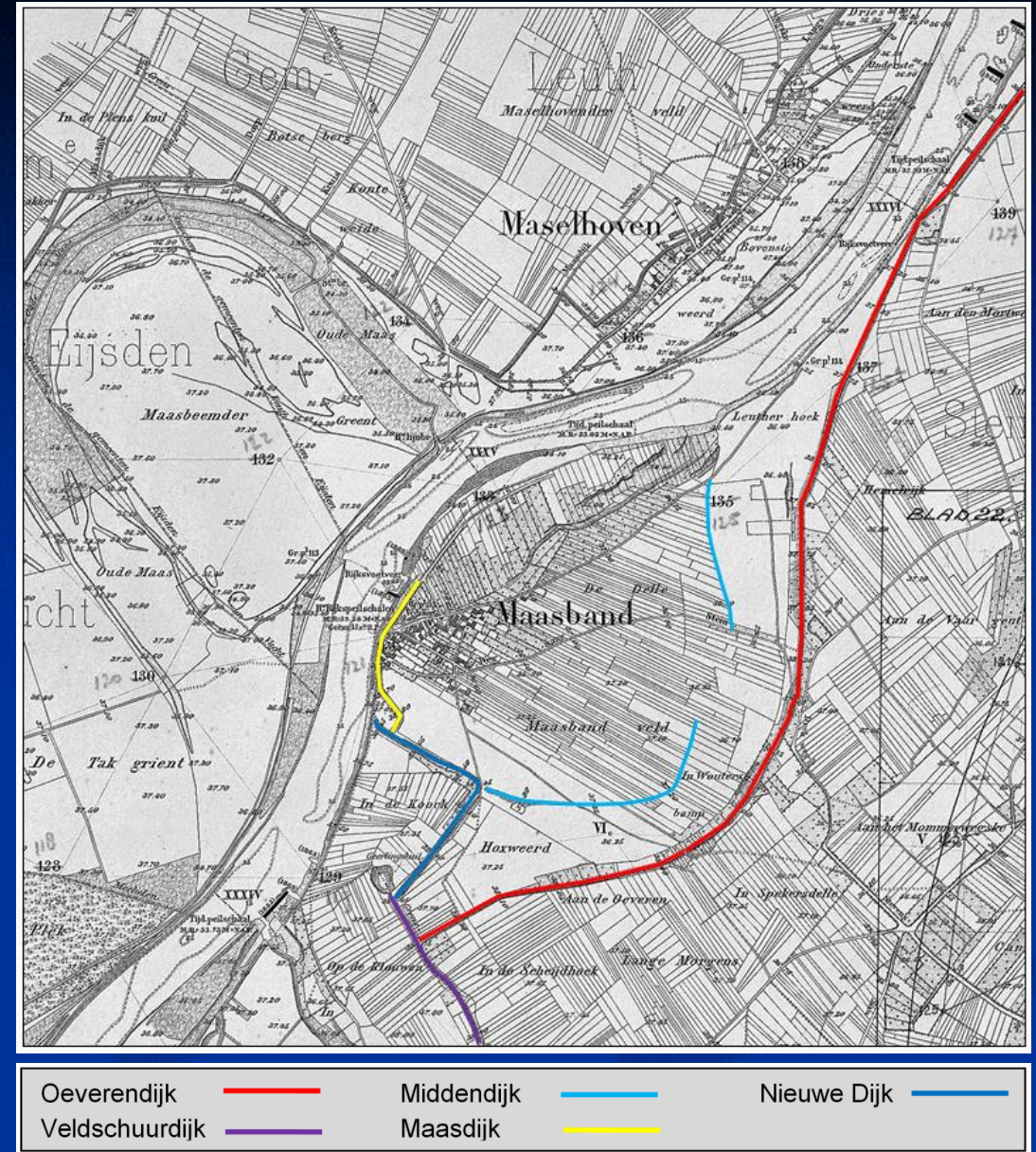

Historische dijken

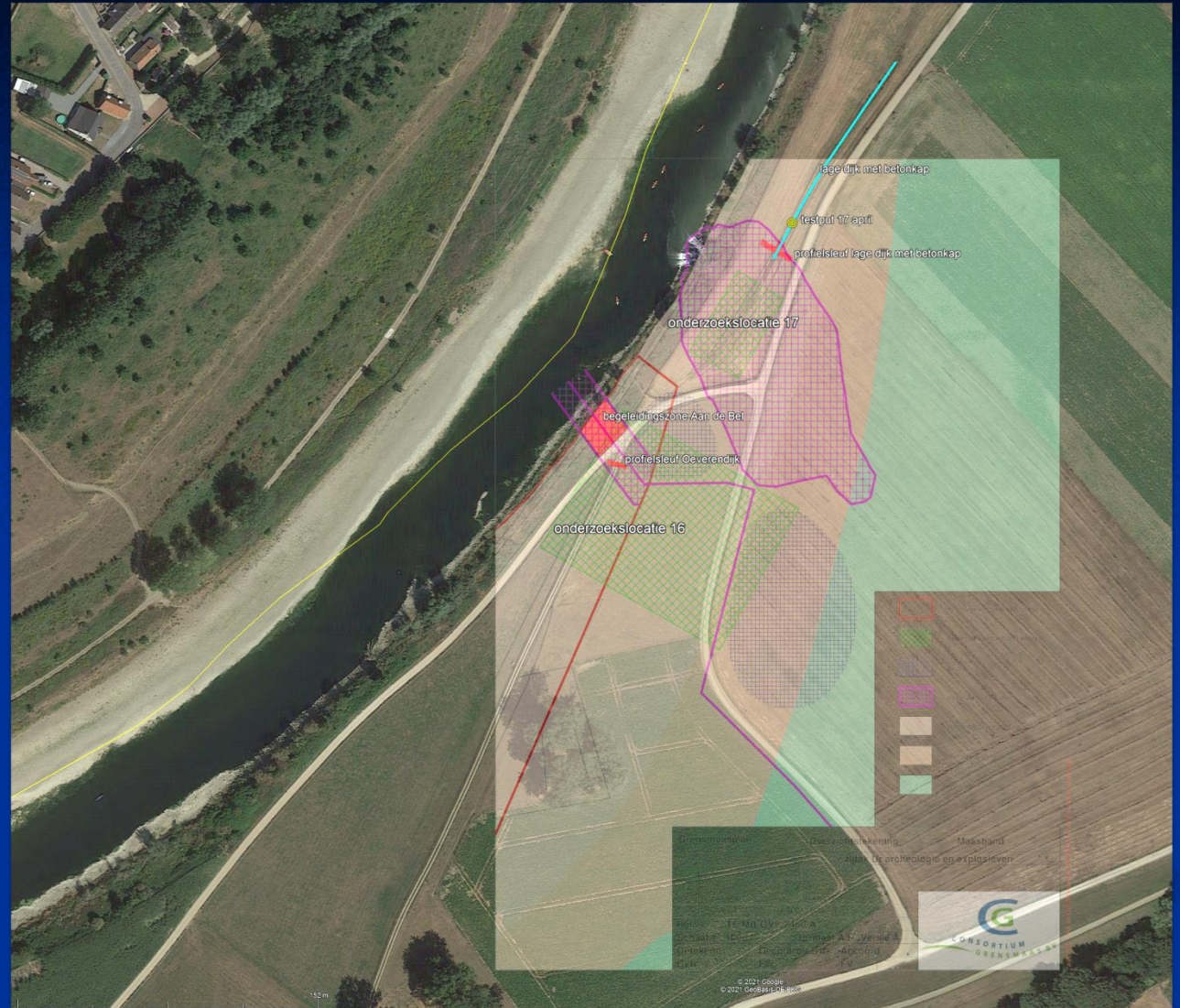

“Dit (geo)archeologisch onderzoek hoeft zich niet enkel te beperken tot de dijklichamen zelf maar biedt de mogelijkheid om deze contextueel in relatie tot de sedimentatiegeschiedenis van de aangrenzende en onderliggende alluviale dalbodem te bestuderen middels grote dwarsprofielen met mogelijk een hoogwaardige dataset.”

Locatie 17

Voorverkenning april 2021, veldwerk uitgevoerd aug. 2021

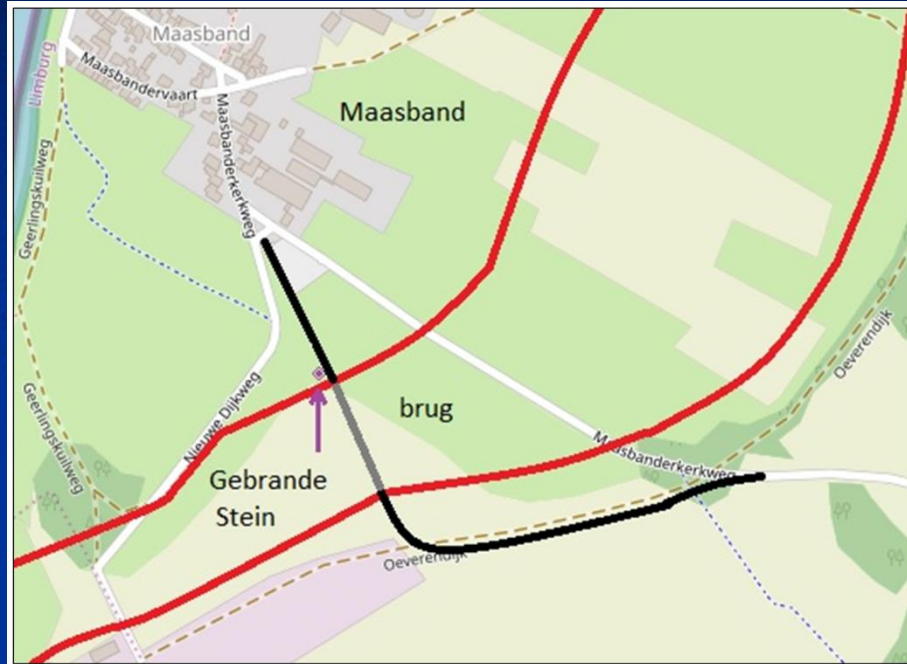

Minimaal 126 jaar oud

De gebrande steen

De verwachte locatie van de gebrande steen

Figuur 6. De locatie van de Gebrande Stein nabij de geplande hoogwaterbrug.

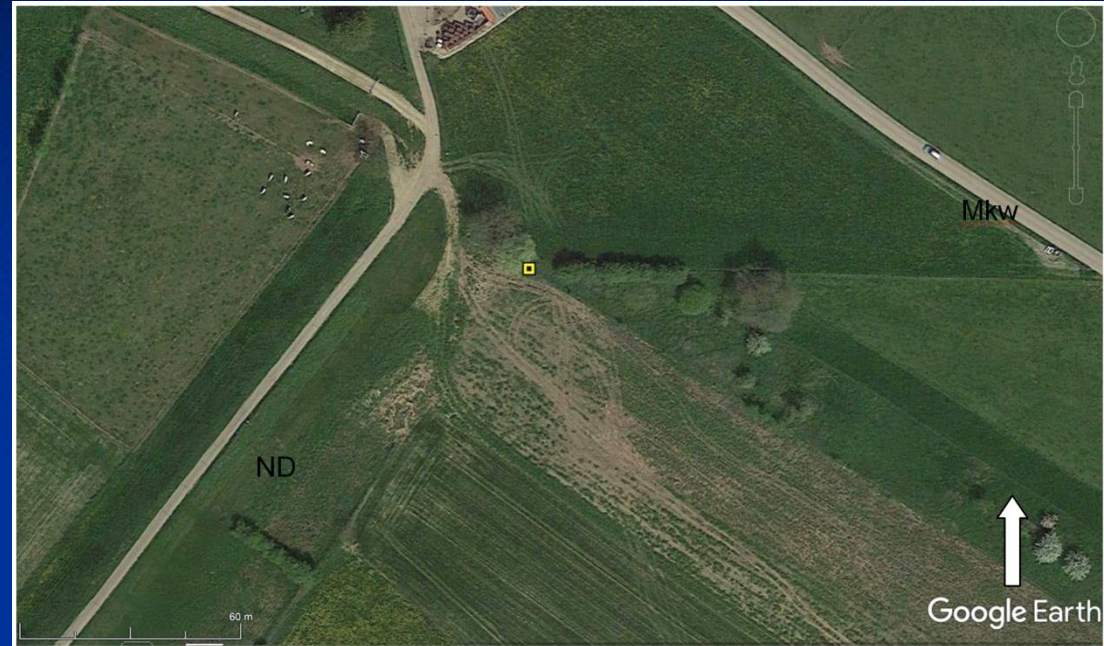

Fig. 4.6.4. De vermoedelijke locatie van de Gebrande Stein aangeduid op een Google Earth satellietopname uit 2018. RD-coördinaten: 179.730 / 331.565. ND = Nieuwe Dijkweg. Mkw = Maasbanderkerkweg.

Gravend onderzoek naar de gebrande steen

Bedankt voor uw aandacht.

Voor meer info: zie www.maasbandproject.nl of
www.facebook.com/MaasBandProject

En voor wie met ons wil meedoen: meld je aan via
maasbandproject@gmail.com

